

139

38

Indische legerbelangen.

(Vervolg van N°. 1, bladz. 47.)

Uitbreiding en reorganisatie van de Academische opleiding in Nederland.

Is in de eerste plaats *uitbreiding* mogelijk? Het antwoord kan o. i. bevestigend luiden.

Waar in de laatste jaren sedert de normale werking van de wet van 1877 uitbreiding zoowel van het aantal adspiranten als vooral van het cijfer der aan het examen voldoende kandidaten plaats heeft, zoowel voor hier te lande als voor Indië (1), daar wijst deze vooruitgang op de mogelijkheid, reeds bij de bestaande organisatie, het jaarlijks toe te laten cijfer (± 80) te vergrooten en dus langs dezen weg meerdere officieren te verkrijgen, hetgeen zeker voor Indië nog zal vermeerderen, naarmate de groote voordeelen der kosteloze opleiding meer waardeering vinden.

De beperkte ruimte aan de Koninklijke Militaire Academie laat echter geen verdere uitbreiding toe.

(1)

	Aantal opengestelde plaatsen.	Aantal adspiranten.			Volledig examen afgelegd.	Voldaan.
		Hier te lande.	Indië.	Totaal.		
1881	75	99	78	177	141 (a)	71
1882	80	109	87	196	162	83
1883	80	112	84	196	175	87
1884	78	130	102	232	~~214~~ ²	110

(a) Het verschil tusschen deze kolom en de vorige is gelegen in het aantal adspiranten, dat zich na afloop van het schriftelijk examen vóór het mondeling vrijwillig terugtrok, alsmede in de afkeuringen voor de geneeskundige commissie.

Is dit, bij de groote voorkeur aan de Academische opleiding boven elke andere te schenken, een afdoend argument, waar zulk een belangrijk tekort aan officieren bestaat?

Waar ruimte ontbreekt zou plaats moeten worden gemaakt.

Dit is slechts een geldquaestie, en alleen een »économie de bout de chandelle'', zou hierin bezwaren vinden.

De vraag is echter: is een dergelijke uitbreiding op den bestaanden grondslag gewenscht, moet de inrichting der K. M. Academie blijven zooals zij thans bestaat?

Waar wij boven onze groote ingenomenheid met de hervormingsvoorstellen van den Heer VAN DAM VAN ISSELT uitspraken, zal ons antwoord voor niemand twijfelachtig zijn.

Maar ook indien deze diep ingrijpende reorganisatie-plannen niet zoo spoedig mochten worden verwezenlijkt — de geparalyseerde toestand waarin wij ons thans bevinden geeft weinig hoop voor 't oogenblik — schijnt ons toch in elk geval een partieele reorganisatie der K. M. Academie al dadelijk urgent en wellicht eerder bereikbaar.

Thans zijn de uitkomsten o. i. niet in verhouding tot de kosten en den arbeid aan de opleiding besteed, en is maar al te vaak teleurstelling de oogst van groote verwachtingen, niet het minst bij de z. g. wetenschappelijke wapens.

Waar toch op zeer jeugdigen leeftijd een examen loopende over vakken, waarvan de vereischte beperkte kennis nog slechts een zeer onvoldoenden maatstaf ter beoordeeling van aanleg en vermogens der aspiranten oplevert, voor het gedurende hun geheele verdere carrière te volgen wapen beslist, zoodat het dikwijls later, — maar dan meestal te laat — blijkt dat hiervoor geen voldoende aanleg nog blijvende genegenheid bestaat, daar wordt aldus reeds op een verkeerden grondslag het gebouw opgetrokken.

En waar die cadet voor de artillerie of genie, meestal juist ten gevolge hiervan, na soms eens of meermalen op de klippen der overgangsexamens te hebben gestrand, — en aldus de opleidingskosten voor het Gouvernement met ettelijke duizende guldens te hebben vermeerderd — ten slotte in de veilige officiershaven beland is, wordt ten gevolge van de onvolledige uitrusting het doel nog slechts gedeeltelijk bereikt.

Een applicatie-jaar als officier moet hierin voorzien. Zeer gebrekkig kan dit echter slechts geschieden, vooral voor den genie-officier. Waar toch de opleiding van den civielen ingenieur aan de Polytechnische school te Delft reeds minstens 4 jaar vordert, bedraagt die tijd voor den militairen ingenieur, van wien, behalve gelijke kennis in de wis- en bouwkundige, nog de kennis van de militaire vakken wordt vereischt, aangezien de vakstudie in de geniewetenschappen eerst met het 3de jaar aanvangt, met inbegrip van het jaar aan de Krijgsschool, slechts 3 jaren.

Niemand zal bovendien aan de studie in dat Krijgsschooljaar zeer hooge

waarde voor het-meerendeel der officieren toekennen. In het leven geroepen, vermoedelijk — terwijl men het onvoldoende van de 4-jarige opleiding als cadet voor de artillerie en genie inzag — omdat men vreesde, dat door den duur van den cursus voor deze wapens met een jaar te verlengen, zich geen voldoende aantal adspiranten hiervoor zou aanmelden, kunnen we in deze instelling niets anders dan »a failure» zien, een halve maatregel, die daarom niemand voldoet, maar daarentegen aan zeer gegronde bedenkingen onderhevig is.

Een *onnoodige maatregel* in de eerste plaats omdat ons die vrees ongegrond schijnt, lettende toch op het telken jare zoo hooge cijfer der adspiranten voor de artillerie en genie, — voor dit laatste wapen b. v. nagenoeg een honderdtal voor slechts enkele plaatsen —, lettende verder op de volharding, waarmee cadetten eenmaal bij dit wapen geplaatst, hieraan vasthouden, zelfs met de kans, dat zij om tot het einddoel hierbij te geraken, een of meer jaren langer zullen moeten studeeren.

Een *halve maatregel* verder omdat aan den eenen kant het jaar in de 1ste Afdeling der Krijgsschool doorgebracht, lang niet dezelfde uitkomsten oplevert, dat een jaar langer verblijf als cadet aan de Academie zou geschonken hebben.

De groote prikkel daar: »het behalen van den officiersrang en een zoo hoog mogelijk nummer op de ranglijst» bestaat toch hier niet meer. En aan den anderen kant is, ten minste voor de genie, in het Krijgsschooljaar van vrije studie zelfs geen sprake. De tijd ontbreekt geheel om bij den grooten omvang van de te behandelen leerstof deze behoorlijk te kunnen verwerken, gesteld dat hiertoe de lust en ambitie bestaat. Dat intusschen de gedwongen terugkeer en het verblijf op de schoolbanken — in figuurlijken zin natuurlijk — gedurende het grootste gedeelte van den dag, van des morgens 9 tot des namiddags 4 uur, velen verre van aangenaam valt; dat de ware zin tot studie soms te wenschen overlaat, bij jonge menschen, die zoo juist de Academie verlaten hebben, om voor het eerst als officier z. g. in de wereld te komen, met het vooruitzicht, dat dit ook voor jaren de laatste maal in het Moederland zal wezen, dit alles is zeker zeer verklaarbaar, maar even begrijpelijk is 't ook, dat op die wijze de taak der leeraren minder opwekkend en de vrucht van het onderwijs gering wordt.

Het bestek laat natuurlijk niet toe, over dit onderwerp in meer details te treden, noch het uit een oogpunt van opvoeding en tucht verkeerde aan te toonen der gelijktijdige opleiding van cadetten en officieren aan eenzelfde inrichting.

Liever willen wij dan nog een oogenblik langer stilstaan bij een andere quaestie »the topic of the day», het programma van studiën namelijk van Krijgsschool en Academie.

Bij den strijd thans tusschen wiskunde en tactiek gestreden, waarbij voor- en tegenstanders elkander den buit in den vorm van enkele of meerdere

studie-uren van het leerprogramma der K. M. Academie betwisten, wordt steeds alleen met den bestaanden toestand rekening gehouden. Laat zich voor dit standpunt ook zeer veel zeggen, zoo komt 't ons voor, dat waar voorstellen tot verbetering geschieden, men liever »den stier bij de horens moet vatten», en beginnende met het begin, allereerst den bestaanden toestand wijzigen, die, zooals wij nog verder hopen aan te toonen zeker dringend verbetering behoeft.

In de eerste plaats aanvangende met het programma der Krijgsschool, zoo trekt 't reeds dadelijk de aandacht, dat hierbij telkens in herhalingen wordt getreden. Kunnen nu deze zeker in 't algemeen niet schaden, hier waar bij den zoo beperkten tijd met elk uur gewoekerd moet worden, geeft dit natuurlijk aanleiding tot betreuenswaardig tijdverlies. Geheel te voorkomen zijn deze herhalingen echter thans niet, omdat men ter wille van de geforceerde aanstelling tot officier den geregelden gang der studiën heeft moeten afbreken. Met het oog toch op een onverwacht uitbreken van een oorlog heeft men den artillerie- en genie-officier bij het verlaten der Academie ten minste met die kundigheden willen toegerust zien, dat hij alsdan telle quelle zijn betrekking zou kunnen vervullen. Op het oppervlakkig geleerde moet dan later bij de terugkomst te Breda nader in het Krijgsschooljaar worden teruggekomen (1).

De vakken nu waarvan men onderstelt dat de kennis voor den jeugdigen officier niet onmiddellijk dringend wordt gevorderd, worden verder geheel of gedeeltelijk in dit Krijgsschooljaar behandeld. Hiertoe schijnt dus ook te behooren de Theoretische Mechanica, die eerst voor de artillerie en genie in dit jaar wordt onderwezen, o. i. zeer ten onrechte. Als onderdeel der wiskunde en dus mede behoorende tot de z. g. ontwikkelende, vormende studievakken, zou de behandeling van dit vak alleen daarom reeds aan die der vakstudie moeten voorafgaan. Maar er is meer. De kennis van dit vak is noodzakelijk voor een behoorlijke beoefening der bouwkundige vakken, met wier studie reeds in het 3de cadettenjaar een aanvang wordt gemaakt. Thans moet dan ook jaarlijks door de leeraren in de bouwkundige vakken begonnen worden met de verklaring der meest onontbeerlijke beginselen der Mechanica. Dat hiermede wederom tijd verloren gaat, en er bij deze weinig rationeele behandeling ook van een gelijktijdige behandeling der bouwkunde met con-

(1) Zoo verkrijgt b. v. de artillerie en genie in het 4de jaar in de Versterkingskunst een overzicht van den vestingoorlog en den vestingbouw, van den aanval en de verdediging van vestingen, de bewapening enz., zeer te recht natuurlijk, daar het niet zou aangaan dat de aanstaande artillerie- en genie-officier geheel vreemdeling op dat gebied was. De tijd is hier echter veel te kort om er lang bij stil te staan; een nadere beschouwing volgt dus in het Krijgsschooljaar. Zoo behandelt b. v. de genie, nadat in het 4de jaar in de Versterkingskunst de eerste denkbeelden zijn ontwikkeld omtrent de inrichting van vestingen en forten tegenover de nieuwere aanvalsmiddelen, dit onderwerp later als officier nader. Zoo verkrijgt de genie-officier in het Krijgsschooljaar in de Burgerlijke bouwkunde een nadere uiteenzetting van de wijzen van watervoorziening, van den afvoer van water en onreinheden, enz., allerlei herhalingen dus van onderwerpen tot wier behoorlijke behandeling de cadettentijd te kort schoot.

structie-berekeningen — de Toegepaste Mechanica — als aan de Polytechnische school te Delft, geen sprake kan zijn, is duidelijk.

Het is niet aan te nemen, dat dit gebrek den samenstellers van het Reglement der K. M. Academie zou zijn ontgaan, de groote moeilijkheid echter om in den te korten 4-jarigen cursus bij de vele daarin reeds te behandelen wiskundige vakken, nog meerdere te interpoleeren zonder belangrijke vermeerdering van den aan de wiskunde te besteden tijd, — hetgeen wederom slechts ten nadeele van den toch reeds voor de vakstudie te beperkten tijd zou komen (1) —, zal wel de reden geweest zijn dat men in dezen gebrekkigen toestand heeft berust.

Toonden we dus boven de groote nadeelen van het te vroegtijdig afbreken van den geregelden Academie-cursus en de instelling van een Krijgsschooljaar voor de artillerie en genie aan, zoo doet zich de vraag verder voor: »wordt dan bij de cadetten der infanterie en cavalerie voldoende ontwikkeling, voldoende kennis verkregen?»

In de 1ste plaats komt ons, zooals ook door den Overste ELAND in diens lezing »Wiskunde en Krijgskunde aan de K. M. Academie» in de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap (1884—85) werd opgemerkt, het niet opnemen der *scheikunde* onder de studievakken voor deze wapens een bepaald gebrek voor. Waar de opleiding van den aanstaanden officier, van welk wapen ook, op een breeden, wetenschappelijken grondslag moet berusten, mag eenige kennis van dit vak zeker niet gemist worden.... intusschen o. i. niet ten koste van de wiskunde gelijk de Overste ELAND wil.

Er is echter meer: een gebrek in de opleiding, zeker wel voor alle cadetten geldig, maar vooral hen treffende, die als aanstaande troepenofficieren, later troepenaanvoerders, meer dan de technische wapens in de eerste plaats met de *opleiding*, de *opvoeding* van *menschen* te doen hebben, de onvoldoende studie namelijk der humanoria. Terwijl toch, en o. i. zeer terecht, de studie der wiskundige vakken aan de Academie hoog wordt gehouden en ook zelfs voor de cadetten der infanterie en cavalerie tot in het 4de jaar wordt voortgezet, niet in de eerste plaats als noodzakelijke basis voor de vakstudie, maar vooral als ontwikkelende studie voor het verstand, wordt de studie der letterkundige vakken voor alle cadetten met het einde van het 2de jaar besloten. Is dan de studie van deze, der geschiedenis, enz. minder vormend, minder noodzakelijk voor elk beschaafd, ontwikkeld mensch? Kan men beweren dat de grondslagen hiertoe op zoo jeugdigen leeftijd voldoende gelegd zijn? Zeker geenszins. Eerder zou men o. i. nog omgekeerd kunnen te

(1) Hoe het *thans* o. a. bij de genie gesteld is met dien tijd voor de vakstudie beschikbaar, kan men nagaan, als men bedenkt dat, terwijl deze reeds zeer beperkt was, onlangs (najaar 1883) de tijd voor het onderwijs in de geniewetenschappen bestemd, alléén voor het 4de jaar genie met niet minder dan met 150 uur per jaar werd verminderd of tot het $\frac{2}{3}$ van den totalen tijd gereduceerd! Toch moet eenzelfde programma doorlopen worden... vermindering hiervan is niet mogelijk. Hoe hieronder intusschen de degelijkheid en de vruchten van het onderwijs moeten lijden, is duidelijk.

werk gaan: de studie der wiskunde meer aan die der laatsten laten voorafgaan; wiskunde toch wordt gemakkelijker op jeugdigen leeftijd opgenomen, de studie der humaniora geschiedt beter later bij meer ondervinding, meer menschenkennis.

Het spreekt intusschen vanzelf, dat, bij de tegenwoordige inrichting der K. M. Academie, van een dergelijke behandeling dezer vakken geen sprake kan zijn. Aan de categorie der algemeen ontwikkelende, vormende vakken kan geen meerder tijd worden gewijd. De geheele dag toch wordt, met uitzondering slechts van een enkel uur voor de meest noodzakelijke lichaams-oefeningen, door elkaar van uur tot uur, door opvolgende lessen ingenomen, waardoor de tijd voor het verwerken der voordrachten in den eigen studietijd hiertegenover in zeer ongunstige verhouding staat (1). Een uitbreiding der ontwikkelende vakken zou dus slechts ten koste van de vakstudie kunnen geschieden. Laat deze vermindering toe? Integendeel.

Steeds was toch in den laatsten tijd »uitbreiding» hiervoor het wachtwoord.

De vooruitgang in de techniek, de toenemende eischen, die men — en te recht — hoe langer hoe meer een troepenofficier stelt, vermeederen toch steeds den tijd voor de vakstudie vereischt.

Om niet te uitvoerig te worden zullen wij niet in details treden omtrent de bezwaren, die men in sommige militaire vakken ondervindt om in denzelfden beschikbaar gestelden tijd van voorheen, een programma te ontwerpen en te doen behandelen, dat met de tegenwoordige hoogere eischen voldoende rekening houdt. En toch blijven er dan ondanks alle moeite, ondanks de beperkte, dikwijls geforceerde programma's, nog veel leemten — en erger — in de vakstudie bestaan.

Of is 't b. v. niet een bepaald gebrek te noemen dat de *strategie* in 't geheel niet behandeld wordt voor de Indische cadetten? Wordt »de kunst van den Veldheer» voor Indië minder noodzakelijk geacht, omdat de troepenbewegingen daar veelal op minder groote schaal geschieden?

En is 't ook geen groot gebrek te noemen, dat de aanstaande genie-officier — en vooral de voor Indië benoemde, omdat deze later nooit meer in de gelegenheid is die schade in te halen —, nimmer de theoretische kennis, die hij in bouwkunde, artillerie- en versterkingskunst verkreeg, met voorbeelden uit de practijk ziet opgehelderd; dat hij nimmer in werkelijkheid rondgeleid wordt op het gebied wat in *zijn* vak in de burgerlijke, water- en vestingbouw belangrijks voorvalt; dat hij zijn kennis omtrent uitwerking van artillerievuur enz. op *zijn* blindeeringen, *zijn* versterkingen alleen uit boeken moet putten! Aldus voorbereid gaat de Indische genie-officier naar het land zijner bestemming, zonder ooit in een kamp de artillerie een enkel schot te

(1) Op gemiddeld daags 6 voordrachten van 1 uur slechts $3\frac{1}{2}$ uur tot bestudeering van het behandelde.

hebben zien lossen, of een enkel fort of een werk met kennis des onderscheids te hebben bezichtigd!

Maar voor het defensielooze Indië is dit immers ook overbodig!

Is het dan wonder, dat voor de behandeling eener derde categorie van vakken, niet behoorende tot die voor algemeene ontwikkeling of voor het beroep noodzakelijk geachte, maar toch tot die nuttige, welke naarmate van de persoonlijke geneigdheid en talenten liefde tot de studie moeten opwekken, is het wonder vragen wij, dat voor de behandeling hiervan niet de minste tijd overblijft? En toch blijft de beschouwing van enkele dezer, of liever van een gedeelte, van brokstukken daarvan, wenschelijk, neen meer dan wenschelijk om, zij 't dan ook maar een oogenblik, inzage te verleen in het vele nog verborgene, een tip van den sluier op te lichten, te spreken ook tot de phantaisie, als tegenwicht tegen te eenzijdige materialistische richting, om zodoende, bij het begrip van het geringe onzer kennis, tevens den lust en den drang tot vermeerdering te schenken!

Zeker zijn wij niet blind voor het vele goede, dat ter verbetering van het onderwijs vooral ook in den laatsten tijd is en wordt tot stand gebracht. Al het mogelijke geschiedt om dit zoo ontwikkelend, zoo vormend mogelijk te maken. Door plaatsing van Indische of in Indië gedetacheerd geweest zijnde officieren aan de Academie wordt het onderricht aan de cadetten voor Indië in meer practische richting geleid; om zooveel mogelijk tijd voor de voordrachten te sparen en deze zoo vruchtdragend mogelijk te maken, worden leercursussen gewijzigd of nieuwe gemaakt.

Wij mogen natuurlijk deze en andere maatregelen niet vooruitloopen. Intuschen hoe nuttig zij ook mogen zijn — en in de gegeven omstandigheden zelfs de eenig mogelijke — zoo komt ons toch bij het vele te kort komende, een alleszins bevredigend resultaat daarvan niet mogelijk voor.

Beperkt binnen de muren van een gebouw, waarvan de poorten slechts weinige uren 's weeks worden ontsloten; beperkt in den tijd, die slechts — ook bij mogelijke verbeteringen — de studie van het hoogst noodige toelaat, verlaat de cadet en voornamelijk die der infanterie en cavalerie voor wien soms daarmee helaas — het glanspunt van kennis is bereikt en het tijdperk van gezette, degelijke studie gesloten —, op jeugdigen in verhouding tot het in te nemen standpunt, vaak te jeugdigen leeftijd de Academie om onvoldoende voorbereid de groote school des levens binnen te treden.

Bij de tegenwoordige wet is o. i. geen andere voldoende oplossing mogelijk. De poorten der Academie kunnen niet wijder geopend worden, zonder met het oog op den toch reeds in verhouding tot het leerprogramma te geringen tijd voor eigen studie de vruchten van het onderwijs geheel denkbeeldig te

maken. En ook dat studieplan laat, gelijk we aantoonden, geen noemenswaardige vermindering toe, integendeel.

Moet dan, zoo vragen wij, die inrichting aldus behouden blijven, die vaak weerzin in plaats van liefde voor de wetenschap kweekt, en soms ten nadeele van leger en maatschappij de harmonische ontwikkeling van lichaam en geest verstoort?

Wat ons dan wenschelijk voorkomt? Wij zouden kunnen volstaan met te verwijzen naar de meer vermelde rede van den Heer VAN DAM VAN ISSELT, waarmede wij ons in hoofdzaak geheel vereenigen.

Een korte uiteenzetting onzer meening voor het meer beperkte doel »reorganisatie en uitbreiding der K. M. Academie», dat wij ons in deze bladzijden meer in 't bijzonder voor oogen stelden, volgde intusschen nog hieronder:

Terwijl aan de K. M. Academie de vakstudie thans eerst bij het 3de studiejaar aanvangt, en vóór dien tijd dus nagenoeg geen principieel onderscheid in de opleiding van de cadetten der verschillende wapens plaats heeft, zouden wij het tijdperk der keuze en indeeling voor de verschillende wapens tot dat tijdstip wenschen te zien uitgesteld, waartoe niet alleen een examen, maar vooral ook de stand der studiën gedurende den afgelopen cursus de beslissing moet aanbrengeu. Het is duidelijk dat op die wijze beter grondslag zal worden gevormd: de cadetten minstens twee jaar ouder geworden, zullen beter met oordeel des onderscheids hun keuze kunnen vestigen, de leeraren een zeer goeden maatstaf ter beoordeeling verkregen hebben. Aldus meer zekerheid tegen latere teleurstellingen, en zoowel het Rijk als het individu gebaat.

De cadetten der infanterie en cavalerie — alsook die der administratie (1), — voltooiën verder hun studiën aan een militaire school, waartoe wij van de Academie-steden, met het oog op de vele aldaar voor Indië beschikbare hulpmiddelen, Leiden zouden verkiezen. De cadetten der artillerie en genie aan een Militaire School te Delft, behalve met het oog op de technische werkplaatsen, voornamelijk tot verkrijging van aansluiting aan de Polytechnische School, en verder om ook hier van de voor Indië aanwezige leerkrachten en middelen partij te trekken.

Wat den duur dezer cursussen betreft, zeker blijft de door den Heer VAN DAM VAN ISSELT voor alle wapens voorgestelde 4 jaar wel de meest gewenschte.

---

(1) Bij de opheffing der overige niet-Academische instellingen van militair onderwijs tot verkrijging van den officiersrang — zie later — moeten de aanstaande officieren der administratie natuurlijk insgelijks hunne opleiding — voorzoover deze ten minste hier te lande plaats heeft — aan de K. M. Academie verkrijgen. Is die eisch ongerijmd? Behoeft men dan voor de administratie, voor de intendance, minder ook uit een maatschappelijk oogpunt ontwikkelde personen? In Indië wel het allermintst waar de »toekan wang» in de oogen van Inlander en Chinees een der eerste plaatsen inneemt.

Intusschen, — le mieux est souvent l'ennemi du bien —; lettende op den tegenwoordig zoo benarden financieelen toestand, die elke niet *gebiedend* verëichte verlenging van den opleidingstijd voor officier om der kosten wille verbiedt; lettende op de uit dien berooiden toestand zeker nog voor tal van jaren voortvloeiende, weinig belovende vooruitzichten van den officiersstand, zoo komt 't ons voor, dat men voorloopig met den 3-jarigen cursus genoegen moet nemen. De leerlingen der militaire scholen zullen dan wederom wel is waar gekazerneerd moeten worden, terwijl er op die wijze van *vrije* studie natuurlijk ook geen sprake kan zijn. Dit is nu zeker niet de *ideaal*-toestand. Maar in de 1ste plaats behoeft het gekazerneerd zijn ook nog niet synoniem te wezen met »opgesloten”. Door den meerder beschikbaren tijd kan meerder vrijheid van beweging vooral ook in het laatste jaar worden verleend, zoodat b. v. dagelijks de poorten der Militaire School een paar uur, konden worden geopend, waardoor een meer geleidelijke overgang tot den officiersstand en meerder omgang met het in de Academiesteden talrijk en ontwikkeld burgerement werd verkregen, hetgeen bij nadere onderlinge kennismaking niet anders dan tot grooter wederkeerige waardeering in het belang van leger en maatschappij zou kunnen leiden.

En in de 2de plaats kan *vrije studie* in den zin zooals dit door de meerderheid der te Delft, Leiden enz., studeerende jongelingschap wordt opgevat, voor den aanstaanden officier o. i. toch niet plaats vinden. De Staat, die hoofdzakelijk de kosten der opleiding draagt, kan niet gedoogen, dat, als bij de studenten, verreweg het grootste gedeelte zooveel langer dan de strikt noodzakelijke tijd voor de studies besteedt . . . . of niet besteedt en niet te recht komt. De Staat eischt, dat in den kortst mogelijken tijd, — voor zoover de degelijkheid van het onderwijs dit slechts eenigszins toelaat, — zooveel mogelijk, zoo mogelijk allen, in de veilige haven belanden, en zoo spoedig mogelijk — als officier — rente van het verbruikte kapitaal afwerpen. Daarom zal de band die de Staat *zijn* studeerende militaire jongelingschap oplegt, altijd strenger moeten wezen, en voor dezen op dien leeftijd ten minste nog van geen *vrije studie* sprake kunnen zijn.

Zonder overhaasting, zonder schade voor elkander, konden dan bij dezen 3-jarigen cursus, tot in het laatste jaar toe, de wiskundige en de letterkundige naast de zuiver militaire vakken tot een goed aaneensluitend harmonisch geheel worden onderwezen. Geen geweld behoefde de programma's van studien meer aangedaan te worden, de noodige tijd tot practische bezichtiging van het meest belangrijke op artillerie- en genie-gebied, de noodige tijd tot eigen studie, tot verwerking der leerstof zou niet meer ontbreken. Gelegenheid tot bijwoning van enkele colleges in sommige »niet verplichte vakken” zou zeker den lust tot studie verhoogen, vooral voor de gewezen leerlingen der gymnasia — waarvan wij er velen in het leger wenschen (zie beneden) — zou een verdere studie der humaniora rijke vruchten kunnen dragen.

De ruimte van dit bestek, die wij voor dit onderwerp toch reeds verre overschreden, gedooft natuurlijk geen nadere uitwerking. Alleen nog een enkel woord ter beantwoording van mogelijke tegenwerpingen. Voor hen, die mochten beweren, dat op de door ons voorgestelde wijze de leertijd feitelijk voor de artillerie en genie niet wordt uitgebreid en het resultaat dus zooveel belangrijker niet zal kunnen wezen, verwijzen wij in de 1ste plaats op de groote besparing in tijd, die door den geregeld aaneensluitenden cursus wordt verkregen, waardoor herhalingen enz. zooals wij aangaven, niet meer behoeven plaats te vinden. Bovendien zal een jaar op deze wijze aan den cursus toegevoegd, voor den aspirant-officier heel wat meer waarde hebben dan het Krijgsschooljaar voor den officier, zooals uit ons vroeger betoog niet onduidelijk zal zijn. Voor den artillierist blijft bovendien in den cursus aan de Krijgsschool nog zeer veel tijd voor z. g. eigen studie beschikbaar, die op de Militaire School voor de meerderheid vermoedelijk vruchtbaarder zou wezen. En wat de genist betreft, hoeveel beter dan de tegenwoordige inrichting ons de voorgestelde wijziging ook moge toeschijnen, voor hem achten wij inderdaad den 3-jarigen cursus aan de Militaire School niet voldoende. Reeds bij den 4-jarigen cursus aan de Polytechnische School te Delft wordt door de civiele ingenieurs over te korten duur geklaagd. De aanstaande militaire ingenieur heeft bovendien, behalve in de exercitiën, daarbij nog onderricht noodig in:

- de tactiek, strategie en krijgsgeschiedenis;
- de pionier-, mineur- en sapeurkunst;
- de versterkingskunst;
- de militaire bouwkunde;
- de artillieriewetenschap;
- de militaire aardrijkskunde en statistiek;
- het militair- en het oorlogsrecht;
- de militaire wetten, reglementen en voorschriften.

Ofschoon wij nu op grond van het vroeger vermelde, er geen bezwaar in zouden zien den duur van den cursus aan de Militaire School voor de genie nog met een jaar te vermeederen, zoo komt ons dit toch niet bepaald noodzakelijk en met het oog op de behoefte van Indië, zelfs minder wenschelijk voor. Het tijdstip waarop door de voorgestelde wijziging de artillierie- en genie-officier voor den werkelijken Indischen dienst beschikbaar komt, wordt aldus niet vertraagd. In den 3-jarigen aaneensluitenden cursus kan nu — onder veel gunstiger omstandigheden dan aan de Polytechnische School — een o. i. voldoende grondslag worden gelegd, waarop de jeugdige genie-officier met de werkzaamheden die in den eersten tijd aan hem zullen worden toevertrouwd, kan voortbouwen.

Wij zouden er daarom de voorkeur aan geven, den cadet der genie, evenals die der overige wapens, na afloop van den 3-jarigen cursus aan de Militaire School tot officier te benoemen. Zoowel de Nederlandsche als de Indische

genie-officier zou men dan later, na b. v. een 3 à 4 jaar, nadat hij gedurende die jaren de gelegenheid gehad had, zijn theoretische kennis met de practijk te vermeerderen, naar een Krijgsschool terugroepen — de Indische officier natuurlijk naar een Krijgsschool in Indië, hierover echter later nader bij de beschouwing der Indische instellingen van militair onderwijs in Indië —, om daar de voor zijn verdere vorming tot *bekwaam* genie-officier de noodige kennis te verkrijgen. De nadeelen aan de tegenwoordige inrichting der Krijgsschool verbonden, zouden hierbij niet bestaan. De grondslagen zijn behoorlijk gelegd, de te behandelen leerstof dus minder uitgebreid, de leeftijd is ouder, van *eigen vrije studie* kan dus *thans* sprake zijn. Reeds nu toch blijkt reeds in het algemeen een groot verschil tusschen den Nederlandschen genie-officier, die één jaar tusschen den Academie- en Krijgsschoolcursus bij den staf van het wapen is gedetacheerd geweest en daarbij meestal zeer veel heeft geprofiteerd, en den Indischen genie-officier op wien, omdat Indië zoo spoedig mogelijk zijn diensten begeert, die maatregel niet wordt toegepast.

Wij zouden dus de Krijgsschool voor de genie verplichtend en voor de overige wapens facultatief en tevens wederom uit 2 afdeelingen, de technische en de tactische, wenschen te zien samengesteld.

Bij de artillerie zou de technische afdeeling tegelijk een welkome gelegenheid zijn voor *die* artilleristen, wier neiging meer bijzonder op wiskunstig gebied voert, voor deze dus b. v. — maar ook voor deze alléén — de *Elasticiteitsleer*, die de Overste ELAND ondanks diens strevens naar beperking op dat gebied, toch voor alle artilleristen begeert, maar die het gros o. i. veilig kan missen. Voor de genie zou bij het verplichtend voorschrijven der Krijgsschool de keuze tusschen de technische of de tactische afdeeling vrij moeten worden gelaten, om ook — in het belang wederom van den dienst — voor die genisten wier neiging later een andere richting heeft genomen, een ruim veld te openen, waarvoor een plaatsing bij de technische troepen — genietroepen, pontonniers en torpedisten —, generale staf enz. zeker voldoende werkkring voor de verdere carrière aanbiedt.

Tot deze vermelde cursussen te Leiden en te Delft zouden dan, behalve de leerlingen der nu in een cadettenschool gewijzigde K. M. Academie, allen moeten worden toegelaten, die met goed gevolg de eindexamens van de hoogste klasse der *Hoogere Burgerschool of der Gymnasia* volbrachten, waartoe een zeker aantal plaatsen — naar gelang het aantal aspiranten toeneemt zoover mogelijk uit te breiden — zou moeten worden gereserveerd. Aldus zal opnieuw beter aansluiting aan het middelbaar onderwijs worden verkregen, zonder gevaar te loopen, op de vroegere klippen te stranden.

Op die wijze wordt hierin dan ook de nieuwe Artillerie-cursus te Delft opgenomen. Ofschoon geboren uit den zeker zeer juisten wensch om zoo spoedig mogelijk — spoediger dan alleen door de K. M. Academie kon

geschieden — in het ook hier te lande zoo belangrijk tekort aan officieren der artillerie te voorzien, en door de aansluiting aan het middelbaar onderwijs (1) op een o. i. zeker juister en breeder grondslag dan de K. M. Academie berustend, moet toch deze inrichting òf bij geringe middelen tot minder degelijk onderwijs, òf bij ruimer en talrijk en bekwaam leeraarspersoneel tot groote uitgaven en een te betreuren versnippering van leerkrachten voeren, en bovendien de zoo zeer gewenschte eenvormige Academische opleiding in den weg staan.

Door de wijziging der K. M. Academie met 4-jarigen cursus en toegevoegde Krijgsschool, in een cadettenschool met 2-jarigen als boven vermeld — of wel in een 3-jarigen met verminderde toelatingseischen volgens het voorstel van den Heer VAN DAM VAN ISSELT, dat ons uit het oogpunt ter verkrijging van een nog grooter getal cadetten zelfs verkieslijker schijnt — zal er nu te Breda zeker ruimte voldoende zijn verkregen tot uitbreiding van het jaarlijksch toe te laten aantal adspiranten.

Gebrek aan ruimte zal dan nimmer meer de behoorlijke aanvulling en Academische opleiding der aanstaande Indische officieren in Nederland behoeven in den weg te staan, en ook voor het leger hier te lande zelf zullen de verschillende wapens elkander niet meer de plaatsen aan de K. M. Academie behoeven te betwisten (2).

Strijd om meer tijd, strijd om meer ruimte, strijd om meer en beter Academisch onderwijs, alles wijst dus op de noodzakelijkheid van het motto, dat wij aan het hoofd van dit opstel plaatsten: *Uitbreiding en reorganisatie van de Academische opleiding.*

Vleien wij ons met een ijdele hoop wanneer wij dit bij de voorgestelde wijze vervuld meenen te zien, en langzamerhand, in verband met toenemende contingenten der Hoogere Burgerscholen en Gymnasia aan de Militaire scholen, de overige militaire instellingen hier te lande tot opleiding voor officier meenen te kunnen ontberen, en zodoende tot de Academische opleiding van alle officieren te geraken?

(Wordt vervolgd.)

(1) Zie K. B. dd. 25 Juli 1884, N°. 92.

(2) Zie o. a. het artikel in de Nieuwe Rotterdammer Courant van 24 Januari jl. waarin de jaarlijksche behoefte aan Nederlandse officieren wordt nagegaan, en uit de noodzakelijkheid tot vorming van een zeker — niet te gering — aantal Academisch ontwikkelde infanterie-officieren in verband met het zoo beperkt aantal plaatsen, dat geen hooger beschikbaar te stellen cijfer voor de Artillerie toelaat, de noodzakelijkheid van het behoud van den Artillerie-cursus te Delft wordt betoogd.

567

HET EEN EN ANDER OVER DE BEHANDELING DER REMONTEPAARDEN BIJ DE ARTILLERIE.

De pogingen, door de Regeering in het werk gesteld, om ons leger bere-
den te maken met inlandsche paarden en het uitloven van prijzen op de
Amsterdamsche landbouwtentoonstelling, zijn bewijzen, dat het groote gewicht
eener goede remonteering niet uit het oog wordt verloren.

Reeds vroeger, o. a. in 1870, werd, door officieren belast met den aankoop
van paarden, er op gewezen hoe noodig het was, het inlandsch ras te ver-
beteren, om bij de remonteering onafhankelijk te kunnen zijn van het buiten-
land. Ik geloof met den Heer V. T. (zie *Vaderland*, 22 Maart 1884) dat in
de rapporten door die officieren ingezonden, veel wetenswaardigs te vinden is.

Ook de oprichting van remontedepots en het aanschaffen der remonte-
paarden op jeugdiger leeftijd (o. a. in *De Militaire Spectator*, N°. 7 aanbevolen)
zijn twee uitstekende middelen om goede dienstpaarden te verkrijgen. Ik
hoop dan ook:

- 1°. dat de remontedepots spoedig niet meer tot de vrome wenschen zullen
behooren, en
- 2°. dat zoowel door de Regeering, als door particulieren, alles in het
werk zal worden gesteld om ons paardenras te verbeteren.

Toch is het mogelijk, dat in den eersten tijd deze hoop niet zal vervuld
worden; laat ons daarom eens nagaan in hoeverre bij de artillerie in de
bestaande opvoeding en verzorging der jonge paarden veranderingen kunnen
gebracht worden, die van invloed kunnen zijn op de goede ontwikkeling
der dieren, zonder dat meerdere uitgaven hiervan het gevolg zullen zijn.

De remontepaarden worden, na de goedkeuring, ingedeeld bij verschillende
batterijen, waartoe ze geheel behooren, wat aangaat verzorging, beslag, enz.

De officier, belast met de africhting, heeft dus niets met hen te maken,
buiten den tijd dat ze bereden worden. Welke nu zijn hiervan de gevolgen?

De paarden staan in stallen gezamenlijk met afgerichte paarden; ze
worden dikwijls gepoetst, gedrenkt of van den stal gehaald door recruten

en opgezaald onder den tijd van het voeren; terwijl het openzetten en dichtdoen der ramen natuurlijk geregeld wordt naar den dienst der afgerichten.

De batterijcommandant ziet de jonge paarden alleen bij inspecties, waardoor het ondoenlijk voor hem is, te oordeelen over het doelmatigst beslag, want daarvoor dient men een paard meer te zien dan een enkele maal, en het tevens te zien gaan.

Het beslag is van grooten invloed op het later gebruik der paarden; van hoevele kreupelheden toch ligt de oorzaak in den voet? Hoe meer inlandsche paarden in de remonte komen, hoe nauwlettender het toezicht op het beslag zal dienen te zijn, want slechts enkelen hebben redelijke voeten.

Daar de paarden eener zelfde klasse soms in 4 stallen verdeeld staan, is het voor den instructeur niet mogelijk na te gaan, of ze, uit de manège komende, goed verzorgd worden en niet drinken of gevoerd worden, kort vóór of na een les.

Wanneer een recruit of een niet handig afgericht man, een jong paard moet buiten brengen, dan zal hij van de tien keer negen, zonder spreken, bij het dier gaan, met de handen en den watersnaffel in de hoogte, waarvan het gevolg is, dat het paard verschrikt ter zijde gaat en bijna zeker de trens op een onhandige wijze aankrijgt. Het paard wordt daarna omgedraaid en zulks misschien te kort, of teruggeduwd, want van terugzetten zal wel geen sprake zijn; het is dan ook niet te verwonderen, als het paard den volgenden dag, kopschuw is of angstig, misschien zelfs kreupel.

In allen geval zal het minder rustig zijn en minder vertrouwen hebben, hetgeen ten nadeele van de dressuur is.

Het is mij dikwijls voorgekomen, dat jonge paarden, geplaatst in de batterijstallen, hoe langer hoe lastiger werden, zelfs onder den man, zonder andere oorzaak, dan verkeerde en onhandige behandeling op stal. Zoo kwam in 1882 bij een der regimenten een jong paard aan, dat, hoewel wat zenuwachtig, toch niet bepaald lastig was. Langzamerhand werd het meer en meer prikkelbaar, begon te slaan, liet niemand meer in zijn nabijheid toe, en wilde zich eindelijk niet meer laten bestijgen. In overleg met den paardendokter werd het paard in den ziekenstal geplaatst, waar het rustig stond en door één man werd gepoetst en verzorgd; in een maand tijds was al het boosaardige verdwenen en liet het dier zich weer kalm bestijgen en berijden. Wel een bewijs dus, welk een grooten invloed de behandeling op stal op de dressuur heeft.

Naar mijne meening, moeten de remontepaarden geheel onder het toezicht staan van den officier belast met de africhting, zoowel wat aangaat dressuur, als voeding en verzorging. Ze worden in afzonderlijke stallen volgens de klassen geplaatst, verzorgd en gepoetst door remonteberijders; in deze stallen worden geen tuigen opgehangen of theoriën gehouden; niemand moet er in komen dan degenen, die er noodig zijn of het toezicht hebben. Alleen geschikte manschappen mogen op stalwacht zijn, nimmer recruten.

Een bekend militair Schrijver VON CORVISART MONTMARIN zegt, van de dressuur der artillerie-remonten sprekende, o. a. het volgende:

»In der Erziehung zum Vertrauen erwächst dem Lehrer eine ebenso dankbare als schwierige Aufgabe, die nicht in der kurzen Zeit der Bahndressur gelöst werden kann, sondern fortgesetzte Beschäftigung mit den Pferden im Stall und unausgesetzte Controle des Stalpersonals erfordert. Die sorgsamste Thätigkeit des Lehrers kann in ihren Erfolgen gefährdet werden durch einen einzigen roben, unzuverlässigen Pferdepleger. Der Remontestall soll deshalb in jeder Beziehung ein Musterstall und der Posten des Pferdeplegers oder Berittführers eine Auszeichnung sein».

Dit is zoo volkomen waar, dat ik niet kon nalaten, deze aanhaling neer te schrijven; keeren we nu echter tot den remontestal terug.

Ieder remonteberijder poetst en verzorgt de paarden, die hij berijdt, hij leert hun de voeten op te geven, zich om te draaien (1) enz. doch alles met zachtheid en geduld. Zodoende krijgt het paard vertrouwen en is meer »aannemelijk» bij de latere dressuur. Minstens een uur vóór den aanvang der les moet gevoerd zijn, terwijl na afloop der morgenlessen en der verzorging, de paarden eenige uren rust moeten hebben. Ze moeten gelegenheid hebben, zich neer te leggen en dan ook nooit op de steenen staan.

Volgens velen deugt de stroomatras volstrekt niet meer en is de eenige goede ligging turfstrooisel; is dit echter wel zoo geheel zeker?

De nadeelen van de stroomatras worden wat al te breed uitgemeten en zonder mij bepaald partij te stellen, wil ik alleen constateeren:

- 1°. dat de paarden, die op stroomatras staan, liever gaan liggen dan die op het turfstrooisel en ook langer blijven liggen;
- 2°. dat mij is gebleken, dat in een remontestal, op de hierboven beschreven wijze ingericht, de stroomatras gedurende vier maanden in zeer goeden toestand kon gehouden worden, zonder dat men een benauwde lucht bespeurde.

Als bewijs van de goede uitkomst en de mogelijkheid van afzonderlijk stallen der remontepaarden, diene het volgende:

In een garnizoen waren gedurende den winter 1882—1883 dikwijls 6 à 8 remontepaarden te gelijk lijdende aan catharre, terwijl na het afzonderlijk stallen van af 1 Januari 1884, slechts een enkel geval voorkwam.

De rotstraal, die bij verscheidene paarden voorkwam, verdween in betrekkelijk korten tijd en de geheele toestand der voeten verbeterde, doordien men nu de paarden, voor welke het noodig was, onbeslagen kon laten.

Noch de regiments- of afdelingscommandanten, noch de batterijcommandanten

(1) Men kan het paard gemakkelijk leeren, zich om te draaien. Dit verdient de voorkeur boven het terugzetten, dat nog zoo dikwijls wordt voorgeschreven.

Het onafgerichte paard kent het teruggaan niet, terwijl bij het afgerichte, de dikwijls nauwe stallen en ongelijke bodem oorzaak zijn, dat het zich stoot of uitglijdt. Staan de paarden op stroomatras of turfstrooisel, dan is het terugzetten niet doenbaar.

danten hebben, na 10 maanden afzonderlijk stallen der remontepaarden, hiertegen eenig bezwaar gevonden.

Zooeven zeide ik reeds met een enkel woord, hoe noodzakelijk een goed beslag is; hierdoor en door een goede verzorging van den voet, zullen vele kreupelheden voorkomen worden. Toch worden onze paarden nog steeds met kalkoenen beslagen en hunne voeten ingesmeerd met hoevensmeer. De nadeelen der kalkoenen zijn reeds te dikwijls besproken, dan dat ik hier in herhalingen zal vallen; ik noem slechts op: onnatuurlijken, onvasten stand en verwijdering van den straal van den grond, waardoor rotstraal ontstaat.

Door enkelen werden op gladde steenen bij het afgaan van hellingen, kalkoenen aan de achtervoeten noodzakelijk geacht; in Londen en Parijs, waar men in deze omstandigheden verkeert, heeft men bijna algemeen de kalkoenen afgeschafft, hetgeen uitstekend voldoet. Er bestaat, geloof ik, geen enkele redelijke grond meer, voor het behoud der kalkoenen.

De voeten worden nog steeds met hoevensmeer bestreken, hoewel dit den hoorn groei niet bevordert, doch daarentegen een korst doet ontstaan die zeer nadeelig voor den voet is. Wil men de voeten in goeden toestand houden, dan moeten de hoornwand, zool en straal, worden schoongemaakt met den hoevenkrabber en verder met borstel en stroowisch.

Staan de paarden op den stal, dan moeten de hoeven van alle modder en zand ontdaan zijn. Men schaffe de hoevensmeer af en gebruike voor de voeten alleen water, natuurlijk uitgezonderd bij strenge koude of wanneer de paarden warm op den stal komen. Na het gebruik van water moeten de voeten steeds goed droog gewreven worden. Wanneer men een voet, die zoo behandeld wordt, beziet, dan zal de gladde glanzende hoornwand dadelijk in het oog vallen, terwijl de met hoevensmeer bestreken voet een ruwen en doffen wand heeft.

De f 300 ongeveer, die per regiment zouden uitgespaard worden, door het afschaffen van het hoevensmeer, zouden zeker voor iets beters kunnen bestemd worden. Hetgeen ik hier zeide is reeds dikwijls gezegd en niets nieuws, toch geloofde ik het nuttig, er nog eens op terug te komen.

Oogenschijnlijk kleine zaken hebben dikwijls groote gevolgen; ik herhaal nog eens de vraag: van hoeveel kreupelheden ligt de oorzaak in den voet?

Wanneer de jonge paarden bij de regimenten aankomen, dan worden er velen ziek, door verandering van levenswijze, lucht of voedsel. Deze werden vroeger, na hun herstel, met de vierjarigen naar de weide gezonden. Gedeeltelijk is men hiervan teruggekomen, doch nog niet geheel.

Die paarden loopen met 6, 8 ja meer in een hoogstens redelijke weide. Een boer die goede weigrond heeft, wil tusschen het vee wel een paar paarden weiden, doch geen geheele kudde. In die wei dan loopen een achtstal paarden, die elkaar dol maken, vooral in den vliegtijd als razenden rondhollen en zoo de wei nog slechter maken. Ze blijven er dikwijls tot laat in het najaar, als de nachten reeds koud zijn en komen veelal nog

slapper terug dan toen ze weg gingen. Het ware dan ook te wenschen dat slechts de paarden, voor wier volkomen herstel het noodzakelijk is, naar de wei werden gezonden en dan nog alleen voor een week of zes, in het voorjaar als het gras jong en krachtig is en de dagen nog niet te warm zijn. Houdt men de jonge paarden, op een enkele uitzondering na, op den stal dan zullen ze zich, door krachtig voedsel, goede verzorging en doelmatige beweging, beter ontwikkelen dan in de wei.

In het algemeen geeft men de remontepaarden te weinig beweging en te weinig frissche lucht. Ze moeten dagelijks minstens $1\frac{1}{2}$ à 2 uur beweging hebben, liefst in de open lucht.

Een groot gedeelte der jonge paarden is bij aankomst te slap om in dresuur te komen en moet dus eerst op kracht gebracht worden. Wat zou hiertoe het beste middel zijn? Zeker niet het wandelrijden, want daarbij verdraaien de paarden hoofd en hals, loopen in een scheeve houding en gaan daardoor op twee hoefslagen in plaats van op een; door de te groote vrijheid die ze hebben, kunnen ze zich licht kreupel springen, terwijl ze hun gang moeten regelen naar dien der afgerichte paarden, in plaats van omgekeerd. Een bijzonder handig ruiter op een goed gereden paard, zal het reeds moeilijk vinden, zich geheel te regelen naar het handpaard; nog moeilijker, ja ondoenlijk zal dit voor de ruiters zijn wanneer een geheele klasse te gelijk moet wandelrijden.

Bij een afgericht paard kan men de eerstgenoemde nadeelen eenigszins voorkomen, door het met op- en bijzetteugel een meer verzamelde houding te geven, bij een jong onafgericht paard kan dit natuurlijk niet geschieden.

Sommigen hebben gemeend dat het goed zou zijn, de jonge paarden vandehands in het tuig te plaats en ze zoo reeds vroeg te leeren trekken. Dezelfde nadeelen van het wandelrijden, met uitzondering van de »te groote vrijheid», zouden dan nog meer te voorschijn komen, terwijl men vergeet dat het artilleriepaard niet alleen moet trekken, maar te gelijk bereden wordt.

Bij het trekken zijn niet dezelfde spieren in werking als bij het dragen, zoodat bij het aangespannen paard dat niet aangereden is, sommige spieren te weinig ontwikkeld zullen zijn om later den ruiter met gemak te dragen. Dit zal het paard wel kunnen doen, wanneer het eerst wordt aangereden, daar dan tegelijkertijd de spieren, die bij het trekken in werking komen, geoefend en ontwikkeld kunnen worden. In de groote stoeterijen in Frankrijk, in Engeland en ook in Arabië, worden de paarden reeds zeer jong bereden en wordt dit als het beste middel beschouwd om hun krachten te ontwikkelen. In de stoeterij *de Pompadour* worden de paarden, die later als hengsten worden gestationneerd, en alle anderen, die evenmin ooit rijpaard worden, van af het derde jaar onder den man gereden, grootendeels in stap. Ik geloof dan ook, dat dit de beste wijze is, om de jonge paarden op kracht te brengen. De paarden worden $1\frac{1}{2}$ à 2 uur vrij rondgestapt, opgedekend

in plaats van opgezadeld, ten einde minder aanleiding te geven tot het optrekken van den rug en tot pikeuren bij de remonteberijders. De ruiters moeten licht zijn en men moet hen vooral passief leeren rijden. Gaan de paarden, na eenige malen bereden te zijn, rustig, dan moeten ze zooveel mogelijk in de buitenlucht worden gereden en alleen bij slecht weer in de manége.

Bij het volgen dezer methode, heb ik opgemerkt, dat de paarden zich bijna nimmer verzetten, dat ze spoedig krachtiger worden, de spieren, vooral die bij de wervelkolom, leeren oefenen en door dit alles meer vatbaar zijn bij de latere dressuur. Ook de paarden, die in dressuur zijn, moeten elken dag $1\frac{1}{2}$ à 2 uur beweging hebben, zoodat de gewone les van $\frac{3}{4}$ uur niet voldoende is. Bij goed weer moeten ze $\frac{1}{2}$ uur *vóór* en $\frac{1}{2}$ uur *na* de les rondstappen, liefst in de buitenlucht; bij slecht weer wat langer *vóór* den aanvang der les en na afloop enkele oogenblikken in de manége.

De paarden moeten een vrijen stap gaan, zonder bepaalde verzameling; komen ze nu in de manége, dan zullen ze rug en lenden hebben nagegeven; de stalvrolijkheid is voorbij, zoodat men het voordeel heeft, dat de les terstond kan aanvangen.

Een ander groot voordeel van deze wijze van beweging geven is, dat de paarden dagelijks in de buitenlucht komen, daardoor minder verwend zijn en aan het gezicht van vele voorwerpen gewoon raken.

Men stuit bij de africhting der jonge paarden gewoonlijk op twee groote bezwaren:

1°. de manéges zijn te weinig beschikbaar, waardoor de remonteklassen te groot worden en de lessen te kort;

2°. het gehalte der remonteberijders is zeer onvoldoende.

Zij, die zelf paarden africhten, zullen mij gaarne toegeven, dat de dressuur van een gewoon gebouwd paard moeilijk is, doch hoeveel moeilijker is het dan om 10 à 12 paarden te gelijk te doen africhten door even zooveel ruiters, die bijna geen van allen eenig denkbeeld van dressuur hebben.

Elk dier berijders heeft een of meer fouten in zit, hand, enz., terwijl de paarden die ze berijden, dikwijls, door hun bouw of hun geringe kracht, moeilijk in de dressuur zijn. De instructeur moet trachten al die fouten te verbeteren en de paarden een houding te geven, die overeenkomt met hun bouw en met den dienst waarvoor ze worden afgericht. Men kan dus gerust zeggen, dat zijn taak moeilijk is, doch onuitvoerbaar als de klassen groot zijn.

Al heeft men goede remonteberijders, toch is het verkeerd groote klassen te maken. Zijn er weinig paarden in de manége, dan kan elk ruiter bij het maken van wendingen, dit afzonderlijk doen; is het noodig, dan kunnen grootere afstanden genomen worden, waardoor het maken van overgangen beter kan plaats hebben, terwijl het tevens een voordeel zal zijn bij het afzonderlijk rijden. Heeft men remonteklassen van 6 of hoogstens 8 paar-

den, dan zal het gemakkelijker zijn, in elke klasse paarden te hebben die door kracht, bouw en wijze van gaan bij elkaar behooren. Voor sommige remonten, zou het longeeren en een gedeeltelijke dressuur aan de hand, uitstekend zijn, doch ook hiertoe ontbreekt meestal de gelegenheid.

Had ik mij niet bepaald voorgenomen, alleen de zaken te bespreken, die geen vermeerdering van uitgaven ten gevolge hebben, dan zou ik hier zeggen, er zijn meer manéges noodig. Een eenvoudige geschikte manége kost echter ongeveer f 8000, zoodat ik onmogelijk kan beweren, dat de uitgaven hierdoor niet zouden vermeederen. Het bouwen dus buiten beschouwing latende, zou ik alleen in overweging willen geven, de manéges *zooveel* mogelijk ter beschikking te stellen der remonte, zoo weinig mogelijk voor de afgerichte paarden en manschappen.

Op een aangespannen paard gezeten, heeft de ruiter een geheel ander gevoel dan op een rijpaard. Door de veranderde houding, die het paard aanneemt als het trekt, krijgt de stukrijder, die bovendien gehinderd wordt door disselboom, strengen en vandehandsch paard, een eigenaardigen zit. Deze zit is echter ongeschikt bij het aanrijden van jonge paarden, zoodat het gewoonlijk niet mogelijk is, onder het niet groot aantal vrijwilligers, genoeg manschappen te vinden, die geschikt zijn en lust hebben om remonteberijder te worden, in welk gebrek wordt voorzien door miliciens. Uit hetgeen ik zooveel zeide, blijkt dat het stukrijden niet gunstig is, om het rijkunstig gevoel te onderhouden; de officier, belast met de africhting der jonge paarden, kiest dus liefst zijne milicien-remonteberijders, wanneer deze pas zijn afgericht. Natuurlijk heeft zulk een remonteberijder (?), die hoogstens 6 maanden heeft gereden, niet het minste denkbeeld van dressuur, gewoonlijk zelfs geen voldoende zit. Tegen het tijdstip, dat hij begint te leeren, breekt zijn groot verlot af en men kan met een anderen milicien weer van voren af aan beginnen.

De africhtingskunst zegt op kernachtige wijze: »de dressuur heeft ten doel *goed bruikbare en duurzame* dienstpaarden te vormen”.

Een bereden wapen moet slechts zulke paarden hebben en de artillerie niet minder dan de cavalerie.

Het Pruisische Exerzir-Reglement für die Feld-Artillerie, bevat de volgende woorden:

»Die Ausdauer eines Gespannes hängt wesentlich von dem möglichst gleichen Kraftvermögen aller Pferde desselben ab, ein zu schwaches Thier kann die Erschöpfung aller übrigen herbeiführen”.

Om echter goed bruikbare en duurzame dienstpaarden te vormen, heeft men geschikte remonteberijders noodig.

Het is een vreemd verschijnsel, dat men bij de cavalerie wel, bij de artillerie geen remonteberijders heeft, ten minste niet administratief. De korporaal of huzaar-remonteberijder geniet een soldijverhooging van f 0,05 daags. Een korporaal der artillerie, die remonteberijder is, ontvangt geen soldijver-

hooging en een vrijwilliger alleen als hij eerste klasse is, dus *niet* omdat hij remonteberijder is. Om eerste klasse te kunnen worden, moet hij geschikt zijn, zoo noodig korporaalsdienst in de batterij te doen, terwijl hij remonteberijder zijnde, weinig of geen gelegenheid heeft zich hiertoe te bekwamen. Het ware te wenschen, dat ook zij, die de remontepaarden der artillerie africhten, een soldijverhooging ontvingen van *f* 0,05.

»Maar», zal men mij hier tegenwerpen, »dit heeft toch zeker vermeerdering van uitgaven ten gevolge». Neen, niet wanneer de hoevensmeer wordt afgeschaft, daar men voor die uitgespaarde *f* 300, 16 man *f* 0,05 soldijverhooging kan geven; bovendien is het slechts het herstellen eener onbillijkheid.

De remonteberijders der artillerie behooren geheel tot de batterijen, waarbij ze zijn ingedeeld en gaan dus bij mobilisatie met deze mede.

Toch, geloof ik, dat het wenschelijk zou zijn, dat ze, zoowel in vreedstijd als bij mobilisatie, tot geen anderen dienst werden gebezigd dan tot het verzorgen, berijden en africhten der remontepaarden. Zoodra het leger mobiel verklaard wordt, worden bij de regimenten bereden artillerie, depots opgericht uit den staf en uit hetgeen de batterijen achterlaten. De batterijen nemen natuurlijk hun meest geschikte manschappen mede, terwijl bij den staf slechts enkelen zijn, die niet dienstdoen als oppasser. Het gevolg hiervan is, dat op het oogenblik dat een groot aantal jonge paarden bij het depot komen, men geen remonteberijders heeft.

Toch zullen ze, juist dan, hoog noodig zijn, daar men deze paarden in den kortst mogelijken tijd, zoo bruikbaar mogelijk voor hun dienst moet maken.

Vormt men dus in vreedstijd een afzonderlijke categorie remonteberijders, dan behoeft men niet bevreesd te zijn, dat ze bij mobilisatie niet zeer goede diensten zullen bewijzen; ze zullen dan onmisbaar zijn.

Bij normale aanvulling van paarden, kan men volstaan met een zestiental remonteberijders per regiment, d. i. 2 à 3 per batterij, dus niet meer dan nu. Deze zouden, zoodra ze voor hun taak berekend waren, bij den staf moeten gedetacheerd worden en dus bij mobilisatie bij het depot behooren. Ook zouden bij den staf een zestal paarden, dus één per batterij, gedetacheerd moeten zijn. Ze moeten goed aangereden zijn en geschikt tot het vormen van aanstaande remonteberijders en noch aan officieren verkocht worden, noch naar de rijsschool of elders gedetacheerd.

Hoe nu het zestiental remonteberijders compleet te houden?

De nieuw aangekomen vrijwilligers kan men gadeslaan terwijl ze nog rekrut zijn; van hen die aanleg toonen, kiest men een zestal uit. Deze manschappen nu moeten rijles ontvangen, gedurende den zomer, tot 1 November, op de *Stammperde* van den staf, terwijl ze theoretisch en practisch onderricht moeten ontvangen, in hetgeen de remonteberijder moet weten (1).

(1) Bij gebrek aan vrijwilligers nome men miliciens.

Ze kunnen de diensten te voet bij de batterijen mede doen, ook die te paard doch alleen als een der nummers 3 of 5; bij manoeuvres of schiet-oefeningen moeten ze in het garnizoen blijven. Komt er nu een plaats open bij de remonteberijders, dan moet die worden aangevuld door een uit dit zestal.

De post van remonteberijder moet een eerepost zijn en aanlokkelijk gemaakt worden; buiten de soldijverhooging, zou men bij goed gedrag en uitstekenden aanleg, misschien nog andere belooningen of voorrechten kunnen geven, b. v. de kans openstellen tot bevordering tot korporaal. Heeft men zestien remonteberijders, dan heeft bij normale remonteering elk man een 3-tal paarden te berijden en te verzorgen, staltijd wordt niet gehouden, doch elk ruiter is verantwoordelijk voor zijn paarden. Zijn er meer remontepaarden, dan kunnen de aanstaande remonteberijders medehelpen bij de verzorging (1).

Bij de thans bestaande regeling wordt nu en dan een wachtmeester of korporaal gedetacheerd aan de rijsschool, die bij terugkomst, zooals het heet, »wordt geëmployeerd bij de remonte». Stalt men de remontepaarden afzonderlijk dan zijn twee man van dit kader voldoende, om beurtelings toezicht te hebben op den stal en bij het voeren; ze zouden dan bij den staf gedetacheerd worden, in plaats van in naam bij de batterij te zijn, zooals nu.

Op deze wijze zou geen onderofficier, geen korporaal, geen man meer, aan den dienst worden onttrokken, ze zouden echter te boek staan en de voorrechten hebben van wat ze werkelijk zijn, d. i. remonteberijder, terwijl ze nu dien naam niet hebben doch geëmployeerd heeten.

Bestonden er depots bij de artillerie, dan waren natuurlijk deze veranderingen niet noodig, thans echter, geloof ik wel.

Nog een andere maatregel zou genomen kunnen worden, waardoor men meer geschikte personen zou verkrijgen om remontepaarden aan te rijden, een maatregel waardoor tevens het kader beter zou leeren rijden.

Slechts enkelen van het kader hebben het voorrecht gehad, een cursus aan de rijsschool te volgen; de winterrijlessen voor het kader beteekenen weinig, daar de tijd te kort is en het aantal ruiters te groot, terwijl velen, door week- en andere diensten verhinderd, gedurende den geheelen winter slechts enkele lessen bijwonen. Het gevolg is dat de rijkunst van het kader niet op dien trap staat, waarop ze zou moeten zijn en dat het bijna onmogelijk is, onderofficieren te vinden, die ook maar redelijk les kunnen geven in de ruiterschool.

Wellicht kunnen er niet meer onderofficieren of korporaals naar de rijsschool

(1) Meer dan 3 paarden te verzorgen en te rijden is te veel voor den remonteberijder, hij moet lust hebben tot rijden en oplettend zijn, waarom het ook zeer verkeerd is, hem stalwacht of eenigen anderen dienst te laten verrichten. Het medegaan der remonteberijders naar de manoeuvres is eveneens nadeelig, daar we straks reeds gezien hebben, hoe slecht het stukrijden is voor de goede houding van den ruiter.

worden gezonden, omdat ze geheel aan den dienst zijn onttrokken; men zou echter eenigen kunnen uitkiezen, die aanleg hebben en deze gedurende den winter les geven op de 6 schoolpaarden van den staf; na voldoende voorbereiding geeft men ze remontepaarden. Deze les kan op zoodanig uur gesteld worden, dat ze die dagelijks kunnen bijwonen, en tevens zoo min mogelijk dienst verzuimen. Op deze wijze vormt men, wat men in Pruisen noemt, de 2de klasse en hier, de kader-remonteklasse zou kunnen noemen.

De onderwijzer moet aan de ruiters dezer klasse een begrip geven van hetgeen de remonteberijder dient te weten en tevens trachten, hun alles te leeren wat noodig is voor een geschikten instructeur bij de recruten.

Het overschietende kader kan mederijden met de lessen der geoefende manschappen, zoodat het een onderscheiding moet zijn tot de kader-remonteklasse te behooren. Op deze wijze zullen, gedurende den winter, enkelen van het kader veel geleerd hebben, dat ten nutte kan komen bij de africhting der recruten, terwijl hun rijden verbeterde, zonder dat de dienst daaronder leed. Dit zou meer nut hebben dan de tegenwoordige kaderlessen, waar de slechte ruiters den instructeur beletten verder te gaan met de beteren. Evenals men in ééne remonteklasse, slechts die paarden moet plaatsen, die door bouw, gang en kracht bij elkaar behooren, zoo moet men om vooruit te gaan, in ééne rijles slechts die ruiters nemen, die door aanleg en bedrevenheid ongeveer op denzelfden trap staan van rijkunstige bekwaamheid. Uit deze onderofficieren en korporaals der kader-remonteklassen zou men bij mobilisatie de twaalf kunnen nemen, die bij het op te richten depot moeten geplaatst worden; men zou dan verzekerd zijn, handig en geschikt kader te hebben, dat zoo hoog noodig zal zijn, op het oogenblik dat er zoovele recruten en jonge paarden aankomen.

Langzamerhand zal het kader beter rijden, meer denkbeeld krijgen van hetgeen men van een paard kan en mag eischen; de stukscommandanten zullen handigheid krijgen met jonge paarden om te gaan, iets dat hun nu gewoonlijk geheel ontbreekt en toch bij mobilisatie dikwijls noodig kan zijn.

Gedurende den winter zal men, na enkele jaren, over een aantal geschikte remonteberijders kunnen beschikken, die niet alleen gebruikt kunnen worden om jonge paarden aan te rijden, maar ook om sommige paarden, die gedurende den zomer hun houding verloren hebben, weer in evenwicht te brengen. Vele paarden, die anders zouden behouden blijven, worden op reform gesteld, omdat ze te weinig waren gedresseerd of later te slecht gereden zijn. Wordt de rijkunst en de africhting bij een bereden wapen in hooge achting gehouden, dan zal daardoor dat wapen in oorlogstijd beter zijn taak kunnen vervullen; terwijl in vrede tijd de paarden langer voor hun dienst geschikt zullen blijven.

Wanneer de remontepaarden zijn afgericht, dan worden ze maar al te dikwijls beschouwd als volkomen gelijkstaande met de oudste paarden der

batterij en men vergeet dat een paard eigenlijk eerst op zijn zevende à achtste jaar op volle kracht is.

Meermalen worden ze dadelijk na de africhting met drie of vier te gelijk ingedeeld bij eenzelfde stuk, ja zelfs in een achterspan geplaatst; sommige maken op hun vijfde of zesde jaar reeds de manoeuvres mede of worden in de lessen door recruten gereden. Geschiedt dit laatste, dan is het ten koste van het paard. De recruit zal zich door middel van de teugels op het paard trachten te houden, waardoor de goede aanleuning en de houding van het paard verloren gaan. Niettegenstaande dit vasthouden aan de teugels, zal de man den zit nog al eens verliezen, dat natuurlijk gepaard gaat met aanraken met hakken of sporen en rukken in den mond. Het paard dat nog jong is en geest heeft, wordt òf doof en onverschillig voor alle hulpen, zoowel goede als slechte, òf lastig, doch één ding is zeker, het wordt bedorven en zal daardoor eer versleten zijn.

Hetgeen de recruit moet leeren is: zit en bestuur van het paard, en hiertoe zijn oude, doch goed gereden paarden beter dan jonge. De oude paarden der batterijen zijn, de laatste jaren voor dat ze bij den trein overgaan, de meest geschikte recrutenpaarden, ze luisteren naar de goede hulpen, terwijl ze te bezadigd zijn om een verkeerde hulp kwalijk te nemen.

Zooals de tegenwoordige regeling van den winterdienst is, heeft men de gelegenheid, de pas afgerichte paarden te geven aan de beste ruiters der batterij.

Bij de cavalerie maken de paarden beneden de zeven jaar de manoeuvres niet mede, daar men ze niet geschikt acht, die vermoeienissen te doorstaan; het ware te wenschen dat zulks ook bij de artillerie in toepassing werd gebracht. De jonge paarden zouden dan niet met de manoeuvres, doch wel met de schietoefeningen mogen medegaan, daar deze gewoonlijk niet te vermoeiend zijn.

Daar bij de veldartillerie alle paarden van de bespanning, bij de rijdende artillerie de bijdehandsche, te gelijk moeten trekken en dragen, wordt er veel krachtsinspanning van hen geëischt en vooral van het achterspan. Het zou daarom de voorkeur verdienen, de paarden tot hun zevende jaar rijpaard te maken of onbereden vandehand aan te spannen; nimmer mogen ze echter in een achterspan worden geplaatst, noch bijdehand, noch vandehand.

Ten einde de vandehandsche paarden zoo min mogelijk te vermoeien en den stukrijder in het goed besturen van zijn span niet te hinderen, ware het wenschelijk dat de, reeds vroeger door den 1ste luitenant VAN HASSELT voorgestelden maatregel werde ingevoerd, om de kanonniërs nimmer op de vandehandsche paarden te plaatsen, doch steeds op den voorwagen. Vooral thans, nu de recruten die in Mei opkomen, reeds in de maand Juli met de batterij medegaan, zou het niet berijden van de vandehandsche paarden, ten zeerste zijn aan te raden, daar de recruten, na die enkele maanden instructie, niet zoodanig zullen rijden, dat ze door hun zit, die paarden en dus ook de

stukrijders niet zelden hinderen. Wanneer men hiertoe overgaat en daarenboven de vandehandsche paarden van een bijzetteugel voorziet, dan zal men zien dat ze rustiger gaan en zich veel minder vermoeien. Waarom heeft men toch den vroegeren bijzetteugel afgeschaft?

Gewoonlijk bezigt men bij de vandehandsche paarden, die moeten leeren trekken, bijzetteugels en zulks met den besten uitslag, daar de paarden dan niet, bij de minste aanhouding, de achterhand naar buiten brengen of met verdraaiden hals of scheef hoofd loopen; ze gaan rechthout en luisteren naar elke hulp van den handteugel. De meest practische wijze van bijzetten is die, welke men in Pruisen volgt. De trensteugel bestaat daar uit twee stukken, waarvan het rechtergedeelte aan een kram aan het zadel kan bevestigd worden en zoo dient als bijzetteugel, terwijl dan het linkergedeelte handteugel wordt. Bij ons tegenwoordig tuig ware dit gemakkelijk evenzoo te wijzigen.

Zooeven haalde ik een zinsnede aan uit het Pruisische Exercitie-reglement der veldartillerie, waarin gezegd wordt dat een te zwak paard de oorzaak kan zijn van het onbruikbaar worden der geheele bespanning; hieruit blijkt dus wel hoe moeilijk doch tevens hoe hoogst gewichtig het vormen eener bespanning is.

In het algemeen wordt bij onze artillerie bijna uitsluitend gelet op gelijke grootte en kleur en weinig of niet op temperament of gelijke wijze van gaan, terwijl gewoonlijk de grootste paarden in het achterspan en de kleinste in het voorspan worden geplaatst. Men vormt zodoende wel een bespanning, die voor het oog fraai is, doch daarom nog niet goed behoef te zijn. Naar mijn meening, zou men, in navolging van het Pruisische reglement, meer op temperament moeten letten en als volgt te werk moeten gaan.

Als achterpaarden neme men de krachtigste, vooral wat aangaat achterbeenen en lenden, als voorpaarden de vlugste en meest handelbare, als middenpaarden de overblijvende; in elke bespanning plaatse men zooveel mogelijk paarden van gelijke wijze van gaan, gelijk temperament en gelijke kracht; eerst daarna lette men op bouw, grootte en kleur. In elk span plaatst men het krachtigste en best gereden paard bij de hand.

Bij het vormen eener bespanning zal men zien hoe noodig het is, dat men vooral bij de veldartillerie, één soort van paarden heeft, die allen goed kunnen trekken, doch tevens rijdienst kunnen verrichten.

Wordt een bespanning op de hierboven beschreven wijze samengesteld en deelt men de jonge paarden er niet te vroeg bij in, dan mag ze misschien voor het oog niet zoo mooi zijn als een die hoofdzakelijk volgens de grootte en kleur is gevormd, doch door de meerdere gelijkheid van kracht en lust tot gaan, zal de eerste beter voor den dienst geschikt en duurzamer zijn.

Enkele der door mij besproken maatregelen zijn reeds in sommige garnizoenen toegepast, doch zijn daarom nog niet bepaald voorgeschreven, hetgeen, geloof ik wenschelijk zou zijn; andere zijn volstrekt niet nieuw, ja aan een ieder bekend en toch wachten ze nog altijd op toepassing.

Het doel van mijn schrijven was alleen aan te toonen, dat er nog veel kan gedaan worden dat gunstigen invloed zou kunnen hebben op de krachtige ontwikkeling en duurzaamheid der jonge paarden.

Dat ik hierin geslaagd moge zijn, is mijn oprechte wensch.

November 1884.

J. H. KNEL.

DE WEDUWEN- EN WEEZENKAS VOOR DE OFFICIEREN DER LANDMAGT.

In het begin van het vorige jaar is het Rapport verschenen van de Commissie die belast is geweest met de herziening van de grondslagen, waarop de Weduwen- en Weezenkas voor de officieren der landmacht berust.

Dit rapport, dat reeds in 1880 werd uitgebracht maar tot nadere wisseling van stukken aanleiding gaf, is eindelijk, daar geen overeenstemming verkregen werd, op last van den Minister van Oorlog uitgegeven, voorzien van eenige Aanteekeningen, aan het eind afgedrukt. Hierdoor heeft de Minister, of laat ik liever zeggen, de Administratie, de belanghebbenden als het ware uitgenoodigd, zelf een oordeel uit te spreken over het bestaande verschil van gevoelen. Het oordeel van belanghebbenden is stellig van groot gewicht, maar nog meer dan dit is het oordeel te vertrouwen van iemand die volkomen onpartijdig tegenover de zaak in quaestie staat, en zeker heeft de Redactie van dit Tijdschrift op dien grond mij uitgenoodigd het Rapport te bespreken.

Gaarne heb ik aan deze vereerende opdracht voldaan (1). Daar mij evenwel het genoegen niet is te beurt gevallen ooit in nauwer aanraking met het leger te komen, en ik daardoor geen open oog heb voor velerlei détail-quaestiën, zal mijn bespreking zeer waarschijnlijk onvolledig zijn, en er ruimte voor nog andere beschouwingen overblijven. Ik stel dit voorop, maar geloof niet dat zulk een behandeling een nadeel zal zijn, daar het toch vooral op de hoofdzaken aankomt. Is omtrent de hoofdzaak eenstemmigheid te verkrijgen, dan zal het niet moeilijk zijn, tot een goede regeling te komen.

In de eerste plaats moet een woord van waardeering uitgesproken worden voor de conscientieuse wijze waarop de Commissie haar taak heeft opgevat, en voor het belangrijke werk dat zij geleverd heeft. Zij heeft zich de moeite getroost, een afzonderlijke sterftetafel te vervaardigen, uit de opgaven der Weduwen- en Weezenkas zelf, en daarmede een uitstekenden grondslag gevonden voor hare berekeningen, een grondslag die ook voor andere doel-

(1) Verschillende omstandigheden hebben mij belet vroeger aan de aanvraag der Redactie te voldoen.

einden van groot gewicht te achten is, daar ons nog sterftetafels ontbreken voor bepaalde klassen van personen. De Mannen-sterftetafel is ontstaan uit de waarnemingen omtrent alle officieren van af het jaar 1840, terwijl de Vrouwen-sterftetafel uit waarnemingen van 1815 af gevormd is. Alleen ter zake kundigen kunnen zich een goed begrip maken van den omslag hieraan verbonden; dit gedeelte van het werk der Commissie is boven allen lof verheven.

Na het opmaken der sterftetafels zijn daaruit tarieven berekend. Ten eerste is voor elken leeftijd de contante waarde van een reeds ingegaan pensioen aangewezen. (Bijlage 7). In de tweede plaats zijn de kooprijzen gevonden voor een weduwpensioen bij elken leeftijd van den man, en daarbij elk mogelijk verschil in leeftijd tusschen man en vrouw (Bijlagen 8 en 9), terwijl voor diezelfde gevallen ook de jaarpremiën voor zulk een weduwpensioen bepaald zijn. (Bijlagen 10 en 11). Toen dat werk afgeloopen was kon de Commissie overgaan tot het opmaken van een dusgenaamd wetenschappelijke balans, door voor ieder deelgenoot te berekenen de contante waarde van hetgeen deze nog aan de kas zal kunnen te betalen hebben, en evenzoo de contante waarde van wat later, bij mogelijk overlijden van den deelgenoot, aan diens weduwe zal moeten betaald worden; en evenzoo hetgeen voor de reeds pensioen hebbenden in kas moet zijn. De uitkomsten van deze berekeningen komen voor als Bijlagen B en J, van Balans N°. 1, terwijl volgens deze balans de baten de lasten overtreffen met bijna 1.200.000 gulden, zoodat in de toen bestaande omstandigheden er genoeg in kas was om de pensioensverhooging van 25 $\%$, sinds 1878 telkens voor een jaar toegestaan, blijvend te maken.

Dit omvangrijke werk is evenwel niet het hoofdwerk geworden; de Commissie heeft ook een critischen arbeid verricht en onderzocht of de bijdragen aan de kas voor de wetenschap te verdedigen zijn. Nadat zij bevond dat dit niet het geval is, heeft zij zeer uitvoerige voorstellen gedaan tot een reorganisatie, waardoor de Weduwenkas geheel ingericht zou worden als een particuliere levens-verzekeringmaatschappij. Zij heeft zelfs nagegaan hoe voor alle tegenwoordige deelgenooten de toestand zou worden, wanneer ook deze tot de nieuwe organisatie toetraden, en voor dit geval een balans (Balans N°. 2) opgemaakt. (Natuurlijk stelt zij den overgang der tegenwoordige deelgenooten facultatief.)

Hiermede meen ik in het kort een overzicht van het eerste Rapport gegeven te hebben, dat, zooals reeds gezegd is, 17 Juli 1880 is uitgebracht.

Daar de Minister zich met de strekking van dit Rapport niet geheel kon vereenigen, is het op 20 October daaraanvolgende aan de Commissie teruggezonden, met verzoek om na de gehoorde besprekingen nader rapport te geven. Het gevolg was dat een tweede Rapport werd verzonden, gedateerd 26 Maart 1881. Nadat dit ingediend was, ontving de Commissie nog eens

beide rapporten terug, met de uitnoodiging te willen nagaan of het haar thans nog raadzaam voorkwam het rapport in den oorspronkelijken vorm publiek te maken, met het oog op den tijd die sedert is verloopen en de wijzigingen welke daardoor uit den aard der zaak en uit anderen hoofde in den toestand der kas zijn gebracht.

Een tweede vervolgrapport is daarna uitgebracht, waarbij de Commissie op openbaarmaking blijft aandringen, een paar vernieuwde balansen overlegt, doch steeds vóór 1 Januari 1880, en den Minister in overweging geeft, indien hij dit noodig oordeelt, aan het Departement van Oorlog een evenzoo uitgewerkte balans voor een later tijdstip met de door de Commissie vervaardigde tabellen, te laten opmaken.

Deze wenk is niet opgevolgd maar daarentegen zijn op last van den Minister aan het einde eenige Aanteekeningen gevoegd, om te bewijzen dat de berekeningen en balansen der Commissie betwistbaar zijn; voorts, dat ten onrechte, verschillende punten van de tegenwoordige inrichtingen van het Weduwen- en Weezenfonds zijn afgekeurd, en eindelijk dat ook sommige punten der voorgestelde reorganisatie stellig tegen de belangen van het officierskorps zouden strijden. Ik zal in het volgende hoofdzakelijk de nu genoemde twistpunten behandelen in de volgorde waarin ze daareven genoemd zijn.

Wat de betrouwbaarheid van de cijfers der balansen N°. 1 en 2 betreft, deze hangt geheel af van de gekozen sterftetafels en de daaruit afgeleide tarieven. Over de sterftetafels heb ik reeds een oordeel geveld: er kon geen betere grondslag gekozen worden dan die, welke uit de waarnemingen van het fonds zelf is afgeleid; het aantal waargenomen personen moge niet bijzonder groot zijn, dit wordt vergoed door het langere tijdsverloop, gedurende welke zij nagegaan zijn. De wijze van afleiding is correct en geheel zooals die waarop de beste sterftetafels in Engeland uit de opgave van particuliere levens-verzekeringmaatschappijen vervaardigd zijn. De eenige opmerking die men zou kunnen maken is dat de sterftelijn der vrouwen wellicht iets te veel vervormd is door de afronding, maar zij gaf dan ook tusschen de 35 en 50 jaren zoo kleine sterfteverhoudingen, dat de wijziging volkomen te verdedigen is.

Heb ik dus geen aanmerkingen tegen de gebruikte sterftetafels, wel is dit het geval tegen de door de Commissie afgeleide tarieven, en wel tegen het voornaamste deel, namelijk de koopprijzen en de jaarpremiën voor de weduwenpensioenen. (Bijl. 8, 9, 10 en 11). Deze zijn na de eerste berekening gewijzigd, omdat de weduwenpensioenen niet ééns per jaar maar in vier gelijke termijnen zullen worden uitbetaald. De formule die daarbij gebruikt en op bladz. 22 van het Rapport is aangegeven, is onjuist en maakt zoowel de koopsommen als de jaarpremiën vrij wat te hoog. Bij gelijke leeftijden van man en vrouw bedraagt dit ruim 10% (1).

(1) Wegens het gewicht dezer overigenis gemakkelijk te verklaren fout zal in een aanteekening de juiste formule afgeleid worden.

Deze op zichzelf niet groote vergissing heeft een belangrijken invloed op de overgelegde balansen en wel op de contante waarde der toekomstige lasten, die daardoor allicht *f* 250.000 te hoog zijn geraamd. Dit maakt de door de Commissie verkregen uitkomsten te ongunstig voor de kas en eischt op zichzelf reeds herziening van den gedanen arbeid. Ook bij andere posten, op de balans N°. 1 voorkomende, zijn nog hier en daar vraagteekens te stellen, doch daar de Bijlagen, die op deze betrekking hebben, niet afgedrukt zijn, onthoud ik mij van opmerkingen daaromtrent, daar het zou kunnen zijn dat mijne bezwaren tegen deze posten verminderden of vervielen wanneer ik de Bijlagen voor mij had.

Vereenig ik mij dus voornamelijk niet met de door de Commissie overgelegde cijfers, nog veel minder kan ik meegaan met de door de Administratie aangevoerde berekeningen op bladz. 5 en 7 der Aanteekeningen.

Op bladz. 5 dezer Aanteekeningen wordt door de Administratie aangewezen dat de kas voortdurend meer ontvangen heeft dan er uitgegeven is. Wanneer echter het tijdstip waarop het aantal weduwen op het maximum komt, nog niet aangebroken is, bewijst de aangroeing der kas niets, daar die zelfs dan een geruimen tijd zou kunnen toenemen, indien de contributiën veel te gering waren. De Administratie had er bij moeten aantoonen, dat het aantal weduwen op den duur niet grooter zal worden dan nu het geval is, dan zou er iets bewezen zijn. De door de Administratie op bladz. 7 en 8 gegeven berekening heeft evenzoo niet de minste waarde. Er wordt daar vergeten dat de balans der Commissie voor 1 Januari 1880 geldt, terwijl de regel van drieën uitgedacht, om te betoogen dat de contante waarde der weduwenpensioenen met een twaalfde verminderd moet worden, al zeer te onpas is aangebracht, daar ieder kan begrijpen dat de hoogbejaarden, voor wie dus veel minder gereserveerd behoefde te worden, gestorven zullen zijn.

Het is niet moeilijk in te zien, wat de grondslag is der redeneering van de Administratie, ofschoon zij die niet zelve onder woorden heeft kunnen brengen. Als een fonds, zooals de Weduwen- en Weezenkas, lang genoeg bestaat en het aantal leden dat jaarlijks toetreedt, gemiddeld hetzelfde blijft, komt er eindelijk een tijdstip waarna een zekere evenwichtstoestand intreedt. Is die toestand daar, dan zullen de uitkeeringen aan de weduwen en weezen elk jaar ongeveer dezelfde blijven, omdat het aantal weduwen dat ieder jaar wegens overlijden en huwelijk uittreedt, juist opweegt tegen het aantal van haar die in dit jaar weduwe geworden zijn. In zulk een geval is het zeer gemakkelijk na te gaan wat er van den toestand van het fonds is, daar de jaarlijksche contributiën, die toch ook elk jaar ongeveer hetzelfde bedrag opleveren, plus de rente van het opgespaarde kapitaal, juist moeten opwegen tegen hetgeen voor de pensioenen noodig is. Zijn de uitkeeringen voor pensioenen meer dan de som der contributiën en der rente, zoo moet het kapitaal aangesproken worden en gaat het fonds stellig te gronde. Bedraagt hetgeen voor de pensioenen noodig is echter minder, dan zal het kapitaal

elk jaar vergroot worden en onbepaald aangroeien, zoodat de pensioenen dan gerust zooveel verhoogd kunnen worden tot de som der contributiën plus de rente juist elk jaar verbruikt wordt.

Naar zulk een basis rekent de Administratie, maar zij vergeet dat *de voorgaande redeneering alleen geldt wanneer de evenwichtstoestand aangebroken is*, want vóór dit tijdstip is het aantal weduwen toenemende en moet bij een goede inrichting ook het kapitaal nog ieder jaar vermeerderen.

De Administratie had dus moeten aantonen dat het getal weduwen reeds tot het maximum geklommen is en daarvoor, b. v. over de laatste 25 jaren, het aantal weduwen, dat der nieuw gehuwden en der nieuwe deelnemers moeten nagaan. Daaruit zou ten eerste verklaard moeten worden aan welke omstandigheden het te wijten is dat het aantal weduwen van 1879 tot 1882 met een twaalfde verminderd is geworden, en in verband daarmee zou afgeleid kunnen worden of later al of niet een nog sterkere verhooging van het aantal weduwen te wachten is.

Niet onmogelijk acht ik het, zodoende spoedig tot een oordeel over den financiëelen toestand te komen, hoewel men zeer voorzichtig moet zijn met op deze wijze conclusiën te trekken. Vooralsnog is niet te zeggen wie den toestand der kas het best beziet, de Commissie of de Administratie.

In de tweede plaats moet onderzocht worden of de tegenwoordige organisatie van het officiersfonds in elk opzicht de afkeuring verdient die door de Commissie uitgesproken is. Ik geloof dat op een paar punten het oordeel der Commissie sterk overdreven is uitgevallen. Zoo spreekt zij op bladz. 27 van haar Rapport de stelling uit, dat het vorderen van bijdragen van personen die buiten de Instelling staan, in strijd is met de eerste beginselen van recht en billijkheid; en uit deze onbetwistbare uitspraak leidt zij af dat de kortingen der leveranciersrekeningen niet in het fonds moeten vallen en ook de ongetrouwde officieren niet moeten bijdragen.

Wat de kortingen der leveranciers betreft, is het spoedig in te zien dat deze niet zelf aan het fonds bijdragen, daar deze kortingen hun vooraf bekend zijn en zij er met de prijsberekening op moeten en op zullen rekenen. Het zijn dus niet de leveranciers die aan het fonds betalen, maar het Rijk doet dit en tegen zulke indirecte rijkssubsidie kon de Commissie geen bezwaar hebben, daar zij toch een directe subsidie verlangde.

Ook tegen het contribueeren van den ongetrouwde officier kan dunkt mij geen groot bezwaar gemaakt worden. Of de officier gehuwd of ongetrouwde sterven zal, is een kans evengoed als het een kans is dat de nu getrouwde officier bij zijn dood een weduwe zal achterlaten. Het is waar dat hij, die ongetrouwde sterft, voor niets gecontribueerd heeft, maar dit is evenzeer het geval voor den getrouwde officier, wiens vrouw op hoogen leeftijd, maar vóór hem overlijdt. Er is kans om te huwen, er is kans om te sterven, en zoo zie ik tusschen beide gevallen zelfs geen gradueel verschil.

Hiertegen zal menigeen op het eerste gezicht bezwaar hebben en beweren dat men de sterftkans niet in zijn macht heeft, maar wel die van te huwen. Deze opmerking schijnt juist, maar kan volkomen weerlegd worden. *Het is niet waar* dat men óf huwt óf ongehuwd blijft uit vrije verkiezing en er dus niet goed sprake kan zijn van een huwelijkskans. Ik beroep mij hiertoe op de getuigenis van alle gehuwde officieren. Slechts een enkele van hen zal kunnen verklaren, dat hij eerst besloten had te trouwen, en daarna zijn keus deed. De meesten zullen bekennen dat zij nog korten tijd vóór hunne verloving al even hard beweerd hebben nooit te zullen trouwen, als dit nu dikwijls vernomen wordt uit den mond van ongehuwden.

Onze officieren zullen tegen den vijand moedig stand houden, maar tegen de macht der Vrouw zijn zij niet opgewassen, en daar zij uit den aard hunner betrekking meer dan anderen in de gelegenheid zijn met de schoone sekse in aanraking te komen en zich daaraan zelfs niet kunnen onttrekken, is er bij hen nog minder sprake van vrijen wil op het punt van het huwelijk. Natuurlijk zijn er uitzonderingen te denken, daar b. v. de niet gefortuneerde officier, die voor familieleden wil blijven zorgen, te beperkt kan worden in de keuze eener levensgezellin. Doch deze uitzonderingen zijn te gering om er een goed beginsel voor te laten vallen, terwijl de premiebetaling veel gemakkelijker wordt wanneer reeds de ongehuwde begint bij te dragen. De Commissie had daarom zeer goed kunnen voorstellen den ongehuwden officier de vrijheid te geven, zijn moeder, (weduwe zijnde), of een zuster (ongehuwd of weduwe) voor het pensioen aan te wijzen. Op die wijze verdwijnt het zeer kleine bezwaar dat werkelijk tegen het contribueeren van ongehuwden kan worden aangevoerd, terwijl de lasten van het fonds daardoor *niet noemenswaard* zullen aangroeien.

Deze oplossing kon echter door de Commissie niet bedacht worden daar zij integendeel aan het Fonds verwijt, dat de contributiën niet goed geregeld zijn, omdat niet door ieder naar zijn leeftijd en dien zijner vrouw betaald wordt.

Hoewel de Commissie van haar standpunt gelijk heeft in de opmerkingen over die contributie op bladz. 28 tot 35 voorkomende, acht ik evenwel het aangenomen standpunt niet juist. De Commissie wil nl. de grondslagen der kas vestigen op dezelfde wijze waarop dit bij particuliere levens-verzekering-maatschappijen geschiedt, hoewel zij er bijvoegt: »zooveel noodig gewijzigd als de bijzondere aard der instelling dit noodzakelijk maakt». Zij verlangt daarom dat de premiën enkel afhankelijk zullen zijn van de leeftijden van den deelnemer en zijne vrouw en van de grootte van het eenmaal vastgestelde pensioen, dat echter naar eigen keus verhoogd kan worden, indien men slechts meer betaalt.

De Commissie ziet ten onrechte hierin een volkomen wetenschappelijke regeling. Het is waar dat voor particuliere fondsen geen andere weg ingeslagen kan worden, doch het is niet minder waar dat de leeftijd alleen niet

de levenskans bepaalt en dus b. v. van twee paren van dezelfde leeftijden, als van het eene de vrouw zeer gezond en van het andere de vrouw ziekelijk is (of uit een jong stervend geslacht voortkomt), de bijdragen voor eenzelfde weduwpensioen zeer veel zouden moeten verschillen. Bij particuliere fondsen doet zich dit bezwaar minder voor, omdat daar de toetreding vrij is, en dus de man niet tot een weduwenfonds toetreedt als zijn vrouw ziekelijk is, maar dan op andere wijze voor de toekomst van zijn gezin zorgt.

Waar men dus den gehuwden officier wil dwingen tot deelneming (en dit wil de Commissie) kan men niet zeggen een goede regeling te maken, alleen door volgens den leeftijd te laten betalen. Bij alle maatschappijen waar toetreding verplichtend is, kan men niet alleen een andere regeling treffen dan bij particuliere fondsen het geval is, maar moet men dit zelfs doen wanneer zulks overigens voordeelen oplevert. Op de volgende wijze zou de tegenwoordige organisatie dan ook zeer goed verdedigd kunnen worden.

Wanneer elk jaar een bepaald aantal personen van niet te veel verschillende leeftijden, tot een fonds moeten toetreden en hun gemiddeld inkomen in elk der volgende jaren bekend is, welk inkomen langzamerhand of sprongsgewijze bij bepaalde leeftijden verandert, kan men zeer goed de contante waarde berekenen van contributiën, die, of met het traktement of met de verhoogingen in eenvoudig verband staan. Kent men daarenboven de huwelijkskansen dezer personen, het gemiddeld verschil in leeftijd van de echtgenooten bij het huwelijk, de kans op kinderen en de grootte van het pensioen dat men na een zeker aantal dienstjaren aan de weduwe of aan de kinderen wil toekennen (1), dan kan evenzeer de contante waarde berekend worden van alle pensioenen die men later zal uit te keeren hebben. Op deze wijze kan dus geheel wetenschappelijk berekend worden, hoeveel de jaarlijksche contributie en die bij elke verhooging moet zijn voor ieder nieuw lid. Daarbij zijn dan bij het toetreden al de kansen in aanmerking genomen, zoowel de levenskans als de huwelijkskans, die op promotie en op pensionneering. Zoo handelende komt men geheel tot de inrichting zooals het officiersfonds er nu een heeft, ofschoon ik natuurlijk in het minst niet beweer dat de tegenwoordige organisatie op deze wijze berekend is; de practijk doet evenwel op den duur al tastende, hetgeen de theorie, met volkomen kennis van alle omstandigheden, *a priori* zou kunnen vaststellen.

Hiermede is bewezen dat een organisatie zooals de tegenwoordige, wetenschappelijk zeer goed te verdedigen is; het is waar dat daarbij bezwaren voorkomen zooals ongelijkheid van betalingen voor het individu; maar zij heeft groote voordeelen, daar nu steeds zal betaald worden naar het inkomen, en waar dit door toevallige omstandigheden of door eigen pensionneering vermindert, blijft het voldoen der bijdragen niet onoverkomelijk. Ik herhaal

(1) Als het pensioen van den rang afhangt, zullen voor enkelen wel groote uitzonderingen op te merken zijn, maar zal *gemiddeld* het pensioen toch van het aantal dienstjaren afhangen.

dat men bij het individu wel groote ongelijkheid zal opmerken in de betalingen, maar deze niet onbillijk kunnen geacht worden, daar *bij de toetreding als lid, alle kansen gelijk waren.*

Natuurlijk is er wel het een en ander in de organisatie dat gewijzigd kan en moet worden, en zoude, indien de pensioenen werkelijk nog meer verhoogd konden worden, het zeer aan te bevelen zijn, dit niet voor allen met hetzelfde procent te doen, en ook voor ieder kind een toelage te geven. (Men zie daarover het stukje van den Heer E. O. d. L. M. in den jaargang 1883 van dit Tijdschrift, bladz. 302.)

Eindelijk moet omtrent die ongelijkheid in contributie nog opgemerkt worden dat hij, die naar verhouding later meer betaalt, daartoe ook beter in staat is, daar degeen die ongehuwd blijft of die, gehuwd zijnde, slechts voor een klein gezin te zorgen heeft, beter het geld kan missen, dan de gehuwde met een groot gezin.

Hiermede is voor een deel reeds het derde punt behandeld n. l. de door de Commissie voorgestelde reorganisatie. Was deze de eenig wetenschappelijke, dan zou er ten minste reden zijn die aan te nemen, doch waar zij niet *meer* wetenschappelijk mag genoemd worden dan een andere, treden de bezwaren bij de door haar voorgestelde regeling sterk op den voorgrond. Het voldoen der contributiën zou voor de jongeren, voor hen die op nonactiviteit geplaatst werden, en voor de gepensioneerden zeer bezwaarlijk worden. Daarenboven kan het der Commissie moeilijk vergeven worden dat zij voorstelt, niet voor de achtergebleven kinderen te zorgen en dit nog al op grond, dat het Fonds geen genoegzame gegevens tot berekening hiervan oplevert. Het is toch hoofdzakelijk voor de kinderen dat het weduwnpensioen bepaald moet worden, daar b. v. een weduwe die voor drie jonge kinderen te zorgen heeft, nog volstrekt hulpeloos moet geacht worden met hetzelfde pensioen waarmede een weduwe zonder kinderen zich zeer goed kan weten te redden. Was het werkelijk waar dat bij het stelsel der Commissie, door het Fonds niet voor de kinderen gezorgd kan worden, dan zou dit daarom alleen onbepaald te verwerpen zijn.

Ik geloof hiermede de hoofdpunten, die met de Weduwen- en Weezenkas en haar organisatie, in verband staan, besproken en toegelicht te hebben. Aangenaam zou het mij zijn indien hetgeen aan dit stuk ontbreekt, nog eens besproken werd door iemand die geheel met militaire toestanden vertrouwd is. Dan zou daarna uit het werk der Commissie en dat van hare beoordeelaars het goede geschift kunnen worden en een reorganisatie tot stand gebracht, die het nut der Weduwen- en Weezenkas tot het maximum opvoert.

Ik eindig met de afzonderlijke vermelding der conclusiën waartoe het bovenstaande voert. Zij zijn :

- 1°. De toestand der kas behoort nog nader onderzocht te worden. Dit onderzoek kan zeer waarschijnlijk op eenvoudige wijze geschieden.

2°. De tegenwoordige organisatie is in hoofdzaak zeer goed te verdedigen, al is het wenschelijk die op bepaalde punten te wijzigen. Deze punten zijn o. a.:

- a. Het moet den ongehuwden officier eenmaal vrijstaan, zijn moeder (weduwe zijnde), of een zuster (ongehuwd of weduwe) eventueel voor het pensioen aan te wijzen;
- b. Behalve het pensioen aan de weduwe moet steeds een toelage voor de kinderen gegeven worden, die met de moeder achterblijven, tot zij den leeftijd van 20 jaren bereikt hebben. Zoo noodig moeten daartoe de kortingen op de declaratiën der leveranciers weder aan het Fonds afgestaan worden;
- c. Wanneer de toestand van het Fonds nog verdere verhooging van pensioenen toelaat, moeten deze niet percentsgewijze vergroot worden.

Amsterdam, Februari 1885.

A. J. VAN PESCH.

AANTEEKENING.

(Behoorende bij bladz. 165.)

Ten einde tot de juiste uitdrukking te komen voor het verschil tusschen de op bladz. 21 van het Rapport voorkomende uitdrukking $100(C_a \text{ en } C_{ab})$ en de waarde van een weduwenpensioen van $f 100$'s jaars, dat *per drie maanden* betaalbaar is, moet eerst opgemerkt worden, dat de eerste uitdrukking een jaarlijksch pensioen van $f 100$ aanwijst aan een b jarige, nadat een a jarig persoon overleden is, *terwijl de eerste uitkeering plaats grijpt op het eind van het verzekeringsjaar waarin de a jarige overleden is*, zoodat deze eerste uitkeering kan verschijnen òf een dag, òf hoogstens een jaar na dit overlijden. De beteekenissen van C_a en C_{ab} maken dit duidelijk.

Zoo nu l_{30}, l_{31}, l_{32} enz. het aantal levenden voorstellen van de Mannen-sterftetafel en d_{30}, d_{31} enz. het aantal dooden, waarbij de rangcijfers de leeftijden aangeven; eveneens l'_{30}, l'_{31} enz., de levenden en d'_{30}, d'_{31} enz., de dooden der Vrouwen-sterftetafel, dan kan op de volgende wijze het verschil berekend worden voor een echtpaar, waarvan man en vrouw elk dertig jaren telt.

Wanneer men zich een aantal $l_{30} \cdot l'_{30}$ gehuwde paren voorstelt, waarvan man en vrouw elk 30 jaren tellen, dan zullen b. v. na *vijf* jaren nog een aantal

$$l_{35} \cdot l'_{35}$$

paren verbonden leven. Uit deze sterven in het *zesde* jaar

$$d_{35} \cdot l'_{35}$$

terwijl $d_{35} \cdot d'_{35}$ paren in dit jaar geheel uitsterven. Van deze laatsten sterven voor de helft de vrouwen het eerst en in het *zesde* jaar komen er dus

$$d_{35} \cdot (l'_{35} - \frac{1}{2} d'_{35})$$

nieuwe weduwen terwijl $\frac{1}{2} d_{35} \cdot d'_{35}$ vrouwen, in het zelfde jaar en weduwen worden en sterven. Op het eind van het zesde jaar zijn er dus

$$d_{35} \cdot (l'_{35} - d'_{35})$$

weduwen, die dit in het zesde jaar geworden zijn. Deze krijgen dan elk f 100. Daar zij nu 36 jaren zijn is de waarde van de lijfrente die zij op het einde van elk volgend jaar uitbetaald krijgen $100 \cdot C_{36}$, zoodat voor elk dezer weduwen f $100 \cdot (1 + C_{36})$ noodig is. Dit maakt voor al deze weduwen, en bij het *begin* van de verzekering noodig

$$d_{35} \cdot (l'_{35} - d'_{35}) \cdot \frac{100 + 100 C_{36}}{1,04^6} \dots \dots \dots (1)$$

Neemt men de som van deze uitdrukkingen voor de weduwen die in het 1ste, 2de enz. jaren komen, en deelt men door $l_{30} \cdot l'_{30}$ zoo moet men $100 (C_{30} - C_{30,30})$ verkrijgen.

Dit zou een zeer omslachtige wijze zijn om den laatsten vorm te vinden, maar zij is juist geschikt om het gevraagde verschil op te sporen. Want bij betaling *per drie maanden* kan als volgt nagegaan worden wat voor haar, die in het zesde jaar weduwe geworden zijn, in het begin aanwezig moet zijn. Het aantal van $d_{35} \cdot (l'_{35} - d'_{35})$ weduwen dat op het einde van het *zesde* jaar over is, uit haar die in het zelfde jaar weduwe geworden zijn, krijgt dan elk f 25 en heeft drie maanden te voren een gelijk bedrag genoten, maar niet meer, daar zij gemiddeld nog slechts een half jaar weduwen zijn. Noemt men nu de contante waarde van een *per drie maanden* betaalbare lijfrente van f 100 voor een 36-jarige $100 \cdot C_{36} + m$ en rekent men de rente per drie maanden $1\frac{1}{3}\%$, dan is er voor de $d_{35} (l'_{35} - d'_{35})$ weduwen op het tijdstip van het begin der berekening noodig

$$d_{35} (l'_{35} - d'_{35}) \cdot \frac{25 \cdot 1,01 + 25 + 100 C_{36} + m}{1,04^6} \dots \dots \dots (2)$$

Daarenboven hebben de $\frac{1}{2} d_{35} \cdot d'_{35}$ vrouwen, die in het zesde jaar weduwe geworden en gestorven zijn, *hoogstens* ieder eenmaal f 25 ontvangen. Daarvoor is in het begin noodig geweest

$$\frac{1}{2} \cdot 25 \cdot 1,01 \cdot \frac{d_{35} \cdot d'_{35}}{1,04^6} \dots \dots \dots (3)$$

De som van (2) en (3), verminderd met (1) geeft na een kleine herleiding

$$(62,50 - m) \cdot \frac{d_{35} \cdot d'_{35}}{1,04^6} - (49,75 - m) \frac{d_{35} l'_{35}}{1,04^6}$$

Neemt men deze waarde voor het 1ste, 2de enz. jaar, telt op en deelt door $l_{30} \cdot l'_{30}$, dan krijgt men het gevraagde verschil, dat is hetgeen bij $100 (C_{30} - C_{30,30})$ *opgeteld* moet worden om den koop prijs te krijgen bij *driemaandelijksche* uitbetaling van het pensioen.

Men verkrijgt dan

$$(62,50 - m) \cdot \frac{\frac{d_{30} \cdot d'_{30}}{1,04} + \frac{d_{31} \cdot d'_{31}}{1,04^2} + \text{enz.}}{l_{30} \cdot l'_{30}} - (49,75 - m) \cdot \frac{\frac{d_{30} l'_{30}}{1,04} + \frac{d_{31} l'_{31}}{1,04^2} + \text{enz.}}{l_{30} \cdot l'_{30}} \quad (4)$$

en, na invoering der levenden, na een gewone herleiding,

$$(62,50 - m) \left(\frac{l_{29} v_{29}}{l_{30} v_{30}} C_{29,29} - \frac{l_{29}}{l_{30}} C_{29,30} - \frac{v_{29}}{v_{30}} C_{30,29} + C_{30,30} \right) - \\ - (49,75 - m) \left(\frac{l_{29} v_{29}}{l_{30} v_{30}} C_{29,29} - \frac{v_{29}}{v_{30}} C_{30,29} \right) \dots \dots (5)$$

Natuurlijk kan uit dezen vorm dadelijk opgeschreven worden, wat er bij andere leeftijden van man en vrouw komen zal.

Nu is, (zie ZILLMER, Die Mathematischen Rechnungen bei Lebens- und Renten-Versicherungen, bladz. 41), de waarde van $m = f 37,50$. Wanneer men uit de Bijlagen der Commissie de noodige verbindingsrenten berekent, vindt men dat voor de leeftijden van 30 en 30 jaren voor man en vrouw, het gezochte verschil *negatief* is en wel

$$- f 2,93.$$

Dit wil zeggen dat de uitdrukking $100 (C_{30} - C_{30,30})$ nog te groot is, en met $f 2,93$ verminderd moet worden om den koopprijs te krijgen voor een weduwenpensioen, dat per drie maanden betaalbaar zal zijn. In het Rapport is integendeel met $f 37,50$ verhoogd, en verkregen

$$f 370,50$$

als koopprijs, terwijl deze werkelijk is,

$$f 330,07$$

en de koopprijs dus meer dan 12% te hoog genomen is.

Voor andere leeftijden (behalve bij de *zeer* hooge) vindt men soortgelijke uitkomsten.

HET NOORDWESTELIJK FRONT DER STELLING VAN AMSTERDAM.

(Met een schetsteekening op Plaat I.)

De voorgenomen bevestiging der stelling van Amsterdam komt in hoofdzaak overeen met de denkbeelden in 1873 door den toenmaligen Chef van den generalen staf en den Inspecteur-Generaal van fortificatiën in een rapport ontwikkeld.

Nochtans zijn daarin beduidende wijzigingen aangebracht. De verdedigingslijn door den Haarlemmermeerpolder en de veranderde aansluiting aan de Nieuwe Hollandsche Waterlinie zijn als verbeteringen te achten; het weglaten der Zuiderzeeforten is daarentegen te betreuren. In een vorigen jaargang van dit Tijdschrift werd de noodzakelijkheid overtuigend bewezen om in die leemte te voorzien.

Blijkens de Staatsbegrooting voor 1885 worden sommen uitgetrokken om zanddepots te brengen te Edam, bij Purmerend, Spijkerboor en in het zuiden bij Uithoorn, aan de Waver en bij Botshol. In verband met de werken, die reeds in uitvoering zijn, teekent de ontworpen linie zich alzoo duidelijk af; alleen het vak Velsen—Beverwijk—Uitgeest—Knollendam ontbreekt nog. Hoewel het westelijke front zeker het gevaarlijkste is, kan zulks geen verwondering baren, daar door het geaccidenteerde terrein en de beperkte inundatie, aan de bevestiging van het front Beverwijk—Uitgeest groote bezwaren zijn verbonden en dit aanleiding geeft tot verschil van opvatting.

In het oorspronkelijke rapport van 1873 werd verlangd een fort aan den Lagendijk bij de Kraanbrug ter verdediging van den spoorweg Krommenie—Uitgeest en een fort in de Buitenlanden in het niet te inundeeren terrein, waar dit tusschen Wijkerbroek en Oost-Wijkermeerpolder het smalste is. Dit laatste fort zou door een infanterie-borstwering met voorliggende gracht aan de inundatie verbonden zijn; terwijl een epaulement aan den Nieuwendijk de bochten van den Aagtendijk moest verdedigen en een ander epaulement aan den Hoogendijk den grintweg door den Uitgeesterbroek zou bewaken.

De verdediging van het Noordzeekanaal werd aan de forten Velsen en IJmuiden, in verband met ons veldleger handelende, opgedragen. Van het denkbeeld om bij de twee kanaalbruggen dubbele bruggehoofden te maken was men, door het zeer begroeide terrein, teruggekomen.

Aan het fort IJmuiden was verder als taak gesteld: kustbatterij, sluisverdediging en het brengen van vuur op de omringende hooge duinen.

Het bovenstaande samenvattende blijkt dat de uitvoering der voorstellen van 1873 tot uitkomst zou hebben:

- 1°. algeheele afsluiting der stelling, zoodat zelfs »het zoogenaamde uitvalspoortje» bij Beverwijk moest verdwijnen;
- 2°. een veldleger geheel onafhankelijk van de Amsterdamsche linie handelende en geen gelegenheid hebbende, daarin te komen;
- 3°. het fort IJmuiden in geen verband gebracht met de stelling en alzoo eenigszins in de lucht hangende, en
- 4°. de forten in de Buitenlanden, aan den Lagendijk en gedeeltelijk ook Velsen, door het voorgelegen terrein in zeer ongunstigen toestand verkeerende, gelijk uit bijgaande schets blijkt en nader zal worden aangetoond.

Bij de bevestiging van den westelijken omtrek der stelling zal men steeds rekening moeten houden met het terugtrekken van ons veldleger dat de kust verdedigd heeft. Dit wordt door ons als een eerste vereischte beschouwd.

Naar onze meening moeten troepen die de Zuid-Hollandsche Kust of het kanaalvak Katwijk—de Kaag verdedigd hebben, bij voorloopig laag gesteld inundatiepeil van den Haarlemmermeerpolder, tusschen de forten Vijfhuizen en Kruisdorp in de linie kunnen komen, nadat ze in hun terugtocht door het zeer begroeide en van vele wegen doorsneden terrein bewesten den Haarlemmermeerpolder begunstigd zijn geworden.

Na een gelukte landing in Noord-Holland moet, nadat een tijdelijke polderverdediging heeft plaats gehad, de terugtocht zuidwaarts kunnen geschieden over Limmen en Castricum. Ook dan is het voor onze veldtroepen zeer gewenscht, hun terugtocht door geaccidenteerd terrein te verrichten; de hoofdmacht zal, over Heemskerk, Beverwijk moeten bereiken en slechts een geringer deel bij Uitgeest in de stelling trachten te komen, daar aan een terugtocht over Uitgeest het nadeel is verbonden dat de spoorweg en de smalle dijk langs het Alkmaardermeer de eenige wegen door de inundatie zijn. Om die reden zullen dan ook gewapende vaartuigen op dat meer postvattende, nog het beste middel zijn tot dekking van dien terugtocht.

Van de lunetten-linie van Beverwijk wordt bij den terugtocht over Heemskerk weinig nut verwacht; wel hebben de meeste lunetten hun profiel goed behouden, maar ze worden op zeer korten afstand soms door hooge duinen gedomineerd en zijn door zware bebouwing omgeven. Alleen rekent men van de oostelijke helft als veldverschansing eenig nut te kunnen hebben voor

onze terugtrekkende troepen welke den kring der lunetten om Beverwijk geleidelijk inkortende, den buitenomtrek dier stad verdedigen om daarna door de Buitenlanden, die hoog gelegen zijn, binnen de linie terug te trekken.

Op deze wijze stelt men zich voor dat troepen de kust verdedigd hebbende, binnen de stelling kunnen geraken.

Het behoud van het Noordzeekanaal brengt mede dat de helft der Amsterdamsche stelling slechts wordt ingesloten. De afstand der forten Velsen en IJmuiden bedraagt 6000 M. en de bruggen in straat- en spoorweg liggen op 1400 en 2200 M. van fort Velsen.

Voor onze troepen met de hoofdmacht steeds achter het Kanaal opgesteld, zal, door de zwaardere bebouwing, de verdediging tegen een noordelijken vijand minder moeite opleveren dan tegen een zuidelijken.

Tegen een noordelijken vijand geeft tevens het hooge terrein in de Buitenlanden bij Beverwijk de gelegenheid van uit de stelling een aanval op 's vijands flank te ondernemen of noodzaakt deze omstandigheid den aanvaller, een sterkere macht aan die zijde af te zonderen om tegen dergelijke onderneming gedekt te zijn.

Toch zou voor onze troepen een steunpunt tusschen beide forten zeer gewenscht zijn, terwijl eveneens de verdediging van bruggen en sluizen dan veel krachtiger kon wezen. Zoo niet noodzakelijk, dan toch zeer wenschelijk zou het bezit zijn van een tweetal steunpunten bij de verdediging van het kanaalvak lang 6 KM., die met de forten IJmuiden, Velsen en Buitenlanden samenwerkten en waardoor IJmuiden in verband met de Amsterdamsche stelling werd gebracht.

De aard van het terrein laat geen keuze over omtrent de zijde van het kanaal waarop die steunpunten de voordeeligste plaatsing zouden verkrijgen; Kralenberg en het snijpunt van straatweg en Houtweg komen daartoe het meest in aanmerking; de sluizen, de bruggen en de Breesaap worden daarbij het best bestreken en de verlangde samenwerking heeft plaats.

Een kring over Velsersduin, Driehuis en het Huis ter Spijk zou bij onzen terugtocht over het kanaal tegenover een zuidelijken vijand beter voldoen, maar een steunpunt meer vereischen, de samenwerking met de Amsterdamsche stelling missen en tegenover een noordelijken vijand zeer in het nadeel zijn.

Om die redenen vermeent men dat om IJmuiden met de stelling in verbinding te brengen door duurzame werken, zulks bepaaldelijk noordwaarts van het kanaal moet geschieden.

Het groote gewicht verbonden aan het bezit van het kanaal valt niet te ontkennen; heeft men nu op die plaatsen de aangegeven steunpunten, *dan wordt, bij krachtiger verdediging, minder troepenmacht vereischt, een voordeel niet uit het oog te verliezen.*

Alsnu overgaande tot de terreinbeschrijving van het front Velsen—Beverwijk—Uitgeest, zij het volgende opgemerkt:

Zich ter plaatse van het fort Velsen begevende, heeft men ter linkerzijde de inundatie van den Noord-spaarndammerpolder met onbebouwde meerweiden en straatweg daarvoor. Bewesten den straatweg de aaneengesloten rij buitenplaatsen met zwaar hout en het dorp Velsen op 1300 M. Het uitzicht op kanaal en bruggen is geheel vrij. Benoorden het kanaal zal de Westwijkermeerpolder te inundeeren zijn, de Meerweiden blijven droog, bewesten den straatweg is het terrein begroeid, maar met minder zwaar houtgewas dan ten zuiden van Velsen. De straatweg naar Beverwijk is daarbij de grens van het hooggelegen terrein, de brug in den straatweg ligt op + 3 M., de wegen langs het kanaal loopen op, bij den Breesaap zijn ze op + 10 M. gelegen.

De Breesaap zelve is een uitgestrekte diepte, gelijk men die veelvuldig in onze duinen aantreft, de ligging van den bodem is ons niet bekend, doch wij schatten dien 8 M. dieper dan de ring die hem omgeeft.

De spoorweg die van de kanaalbrug tot Scheijbeek geen invloed heeft op het terrein, vormt van af dit punt tot aan den Aagtendijk een borstwering van 2,5 M. hoogte met een kruinsbreedte van 6 à 12 M. op een gemiddelden afstand van 1700 M. van fort Velsen en van 1200 M. van het in 1873 voorgestelde fort in de Buitenlanden gelegen. Onnoodig het bezwaar aan te duiden dat dergelijke parallel uit de beste specie vervaardigd, het front Velsen—Beverwijk zal berokkenen.

Achter dien spoordam ligt de stad Beverwijk, wijd uit elkander gebouwd en daarachter is het terrein een uitgestrekte moestuin met daaraan verbonden heggen, dammen enz.

De Meerweiden en Munnikenweide zijn onbebouwd grasland. Na den Beverwijkerpijp te zijn overgegaan, behoudt de spoordijk zijn hoogte van 2,5 M. boven het terrein om daarmee den St. Aagtendijk te kruisen, waarna zijn kruin langzamerhand in den Zuid- en Noord-Broekpolder tot + 1 M. daalt. Door het lage terrein in de polders behoudt die dijk echter in den Wijkerbroek over een lengte van 1000 M. een borstweringhoogte van 2,5 M. en in den Zuid- en Noord-Broekpolder van 1,5 à 2 M.

Deze parallel op 1000 à 1200 M. van onze linie van den Hoogendijk verwijderd, strekt zich alzoo over een lengte van 6 KM. uit.

Hoewel de te stellen inundatiën ons niet bekend zijn, vermeenen we dat het westelijke gedeelte van den Wijkerbroek, het terrein bij Assumburg en dat bij Assum droog zullen blijven, zoodat die spoorweg van af den Tolweg steeds zal zijn te bereiken.

Bij Uitgeest vereenigt deze spoorlijn zich met die van Krommenie komende, welks kruin zich circa 2 M. boven den Broekpolder verheft. Drie wegen zullen in de inundatie verder droog blijven: de Wijkerbroekkade, de landweg (gedeeltelijk) en de grintweg, die alzoo waarneming noodzakelijk maken.

De ligging der sloten is meerendeels evenwijdig aan de strekking van den Hoogendijk en dus in ons voordeel.

De straks genoemde St. Aagtendijk ontstaat bij den Tolweg, verheft zich onmiddellijk tot + 2,5 M., welke kruinshoogte hij behoudt tot zijn overgang in Hoogen- en Nieuwendijk. Ook deze dijk is zeer zwaar en heeft een zeer kronkelend beloop, op de schets niet duidelijk, maar ter plaatse opvallend merkbaar, door de ligging der taluds. Voor sappe-arbeid tegen het fort in de Buitenlanden is die Aagtendijk als ware hij daarvoor gemaakt.

Deze beschrijving zal voldoende zijn om aan te toonen dat een bevestiging zooals die vroeger was voorgesteld, een zeer nadeelig voorterrein zou verkrijgen.

Het was KAINOS die in zijn brochure over de Utrechtsche linie het *grillig* beloop der Lek- of Lingedijken beschreef; werd een achterwaartsche plaatsing hier aangenomen, dan zou de richting aan spoorweg en Aagtendijk destijds door de kunst gegeven, niet zoozeer als *grillig* zijn aan te merken, maar veeleer met *welberekende brutaliteit* te vergelijken zijn.

Bovendien zij hier opgemerkt dat de Aagtendijk, oorspronkelijk opgeworpen tegen de hooge vloeden van het Wijkermeer, na den aanleg van het Noordzeekanaal zijn recht van bestaan mist en dat door den spoorwegaanleg in elk geval het westwaarts daarvan gelegen gedeelte volkomen nutteloos is.

Onnoodig mede te deelen dat een dergelijke toestand van het voorterrein aanleiding gaf tot andere voorstellen van bevestiging. Twee wegen stonden daarvoor open: het vooruitbrengen der fortelinie of het slechten van het voorterrein, dat zoo nadeelig is.

Tot het eerste schijnt de tegenwoordige regeering te willen overgaan, nl. door het bouwen van twee forten vóór den spoorweg in de bocht bij Assum en tusschen Wijkerbroekkade en Beverwijk. Deze forten komen daardoor vóór de inundatie te liggen, en zullen daarom zeer krachtig moeten wezen. Hunne nabijheid, $\pm$ 1500 M. van het dorp Uitgeest en de stad Beverwijk, is zeker niet in hun voordeel. Onderling ondersteunen ze elkander eerst op 3000 M., fort Uitgeest mist zijn aansluiting naar de zijde van Knollendam, terwijl de hulp die fort Velsen aan fort Beverwijk geeft, op 3000 M. weinig zal beteekenen, daar beide bovendien door spoorwegdijk en Aagtendijk onderling gescheiden zijn.

Steun voor terugtrekkende troepen kan Uitgeest verstrekken, maar juist daar zijn de terugtochtswegen ongunstig; de terugtocht door de Buitenlanden wordt door Velzer- en Beverwijker-fort op te grooten afstand ondersteund.

Het vooruitbrengen der linie vóór de inundatie zal aan bouw en bewapening der forten zeer zware eischen stellen zonder evenredig sterken tegenstand en geschikte troepenopname op te leveren, terwijl voor bewaking een talrijke macht noodig zal zijn.

Daarom zouden we wenschen den tweeden weg in te slaan: nivelleering der kunstwerken op dit front. Het denkbeeld moge vreemd zijn en tot

duſver nergens uitgevoerd, zoodat talrijke tegenſterpingen als vaſthoudendheid van polderbeſturen en waterschappen, prikkelbaarheid van ſpoorwegmaatschappijen, te wachten zijn.

Toch gelooven we dat het eenmaal tijd zal worden, te breken met de traditiën, onze forten ſteeds van de beſtaande toeaanden afhankelijk te doen zijn; een vaſte wil zal echter vereiſcht worden om in deze het initiatief te nemen.

Om een voorbeeld te noemen: niemand zal ontkennen dat de Slaperdijk bij Spaarndam, in 1809 tegen de vlooden van het Wijkermeer aangelegd, bij een beſtaand Noordzeekanaal ooit zou zijn opgeworpen; de werken bij Spaarndam hadden dan op veel beſcheidener ſchaal gemaakt en aan bouw en bewapening wellicht een half millioen beſpaard kunnen worden, waarvoor men den onderbouw van een Zuiderzee-fort gedeeltelijk kon hebben.

De volgende beveſtiging weniſchen we in overweging te geven:

- 1°. aansluiting van den ſpoorweg Haarlem—Beverwijk aan Krommenie in plaats van aan Uitgeest, waardoor het traject Helder—Haarlem met 6 KM. wordt verlengd, doch daarentegen Haarlem ſpoediger communicatie met de Zaanſtreek verkrijgt;
- 2°. dezen nieuwen ſpoorweg van af Beverwijk door de Buitenlanden langs den zuidpunt van Wijkerbroek en westwaarts van den Nieuwendijk te richten, waarna hij als genormaliſeerden Hoogendijk langs den Dam naar Krommenie voert;
- 3°. dezen ſpoorweg, als waterkeering desvereiſcht nog den Aagtendijk en Hoogendijk vervangende, in te richten voor de verdediging, duſ met voorgracht en berm aan de achterzijde;
- 4°. aanleg van de forten aan den Lagendijk en bij de Buitenlanden, zooals deſtijds is voorgesteld en van een caponnière in den Broekpolder tuſſchen grintweg en landweg, die beide forten ondersteunt;
- 5°. geheele weggraving van St. Aagtendijk en van den ſpoorweg Beverwijk—Uitgeest en dezen grond elders in de linie te gebruiken, en
- 6°. niet onmiſbaar *maar toch zeer noodig*: Bouw van twee werken vermoedelijk bij Kralenberg en ten zuiden van Scheijbeek om als artilleriſtiſche ſteunpunten bij kanaalverdediging te dienen en IJmuiden met de ſtelling van Amsterdam te verbinden. Deze beide werken met b. v. 2 kanonnen van 15 cM. in koepel, een 6-tal kanonnen van 10,5 cM. in remiſe en eenige getrokken mortieren te bewapenen.

De aanleg van 8½ KM. ſpoorweg van Beverwijk naar Krommenie zal, bij gemiſ aan kunſtwerken, wel niet meer dan 3 à 4 ton koſten en dit bedrag ruimschoots vergoed worden door de mindere koſten die de achterwaartsgelegen forten, zoowel voor bouw als bewapening, bij de voorwaartsche vergeleken, zullen vorderen.

Bijgaande ſchets geeft een denkbeeld van deze wijze van beveſtiging. De caponnière beſtrijkt het terrein voor den nieuwen ſpoorweg tot aan de forten

op ruim 2000 M. daarvan gelegen. De spoorweg tusschen de forten vormt een borstwering 2 à 2½ M. boven het achtergelegen terrein, heeft in Assendelfterzeedijk, Nieuwendijk en Groenendijk een 2de linie en, als gemeenschap naar achteren, de Zaanlandsche communicatieweg in het midden van het front. Een dergelijke linie kan met recht sterk genoemd worden.

Van het fort bij de Buitenlanden naar de stad Beverwijk vormt de spoor een dam of terreinrug, 1500 M. lang circa 1,5 M. hoog, aan de eene zijde over zijn geheele lengte bestreken door het fort en aan de andere zijde door in oorlogstijd op te werpen borstweringen in het drooge gedeelte tusschen beide inundatiën. Deze laatste borstweringen worden dan zoo aangelegd dat ze tot opname of doorlating van troepen kunnen dienen; in de Buitenlanden worden dan tevens colonnewegen gemaakt, zoodat onze troepen hetzij retireerende of willende deboucheeren in verband met de forten Buitenlanden, Velzen, Scheijbeek en de stad Beverwijk, aan weerszijden van dien terreinrug, dus tegen een noordelijken of zuidelijken vijand, steeds een gedekte opstelling vinden.

Het terrein vóór Beverwijk wordt door het fort in de Buitenlanden en dat bij Scheijbeek geheel bestreken binnen de 2000 M., terwijl laatstgenoemd werk tevens het eenige gevaarlijke spoorweggedeelte Scheijbeek—Beverwijk in de lengte beheerscht en de beide kanaalbruggen op 1000 M. verdedigt.

Het werk Kralenberg bestrijkt den geheelen Breesaap, ondersteunt Scheijbeek op 1500 M., IJmuiden op ruim 2000 M. en verdedigt spoorwegbrug en sluizen op 1500 en 1800 M.

Een krachtige ondersteuning der werken wordt dan verkregen, de opruimingen, het begroeide terrein in aanmerking genomen, zullen niet te groot zijn, de troepenmacht zoowel voor kanaalverdediging als voor bewaking der linie zal minder talrijk wezen dan bij een vooruitgeschoven linie en de troepenopname bij Beverwijk is beter verzekerd.

Deze omstandigheden hebben er ons toe geleid, het bovenstaande met bescheidenheid in overweging te geven. Het geldt hier het gedeelte der stelling van Amsterdam dat het dichtst is gelegen nabij de mogelijke hulpbronnen eens vijands; dat een zwakke inundatie voor zich heeft en *door het kanaal de buitengewone eigenschap bezit, de insluiting van de helft der stelling geruimen tijd te verhinderen.*

Waar deze belangen op het spel staan, vermeent men dat dit voorstel, al brengt het technische bezwaren mee, zelfs bij eenig verschil van zienswijze, overweging verdient, daar het de bevestiging der stelling ongetwijfeld sterker maakt en in de werkelijkheid groote tactische moeilijkheden zal voorkomen.

DE SABEL VAN DEN INFANTERIE-OFFICIER.

Hoewel het aan te nemen is, dat de infanterie-officier bij de tegenwoordige vechtwijze slechts zelden met den vijand handgemeen zal worden, zoo kan men zich de mogelijkheid toch best voorstellen, dat hij bij *kleine schermutselingen*, *dorps-* of *boschgevechten* enz., het lichaam *direct* zal moeten beschermen. Het is ook bevorderlijk voor het zoo zeer noodige prestige van den officier, dat hij *gewapend* in de verschillende diensten verschijnt.

Naar mijn bescheiden meening is het dus zeer wenschelijk dat hij, behalve met de revolver, die bovendien slechts *tijdelijke* bescherming oplevert, ook met een sabel gewapend is.

Om echter volkomen aan haar doel te beantwoorden moet dit wapen:

- 1°. Practisch bruikbaar zijn in het veld.
- 2°. Gemakkelijk te dragen zijn, ten einde den officier zoo min mogelijk in zijn bewegingen te hinderen.

Het is mijn voornemen, te trachten deze twee eischen eenigszins nauwkeuriger na te gaan, om daarna onze tegenwoordige sabel in verband met deze gestelde voorwaarden te beschouwen.

Uit den eersten eisch, *practische bruikbaarheid in het veld*, volgt:

- 1°. Dat het een *soliede* wapen moet zijn, in welks stevigheid men vertrouwen kan stellen.
- 2°. Dat de kling *niet te lang* moet zijn, daar zij anders de parade bemoeilijkt. Als *maximum*-lengte zou 8 dM. kunnen aangegeven worden.
- 3°. Dat de kling *ongeveer recht* moet zijn; want zij moet, behalve voor den *houw*, vooral ook geschikt zijn om een *steek* toe te brengen, en hoe *rechter* de kling is, des te beter is zij geschikt om er mede te *steken*.

Een steek is veelal gemakkelijker aan te brengen dan een slag, daar de parade van een eenigszins vlug toegebrachten steek véél moeilijker is dan de afweer van een slag. Wel is waar heeft een *geheel rechte kling* het nadeel dat zij minder geschikt is voor den *houw*, maar niettemin wordt, wegens de boven aangevoerde redenen, door ons aan een zoodanige kling de voorkeur gegeven.

4°. Dat het gevest van een *doelmatige handbedekking* moet voorzien zijn, daar men de rechterhand met de kling niet voldoende kan dekken.

5°. Dat de kling *juist in de scheede moet sluiten*, en deze sluiting *duurzaam zij*; is dit niet het geval, dan loopt men gevaar dat de kling uit de scheede valt; terwijl ook het slingeren in de scheede voor haar nadeelig is, en het roesten bevordert wordt.

6°. Dat de *scheede* van een stof moet zijn vervaardigd, die niet op een betrekkelijk *grooten afstand den drager verraaft*. Is dit op een 400 à 500 M. wel het geval, zoo is de officier voor den vijandelijken scherpschutter een zeer gewenscht doel.

Uit den tweeden eisch — gemakkelijke dracht ten einde den officier zoo min mogelijk in zijn bewegingen te hinderen — volgt:

1°. Dat de *bevestiging aan het lichaam* zoo doelmatig mogelijk moet zijn.

2°. Dat het wapen niet te lang moet zijn. Geringe lengte gaat het slingeren en rammelen tegen (zie voor maximum lengte punt 2, eerste eisch).

Beschouwing van de tegenwoordige sabel. Het krachtigste bewijs dat deze sabel *niet* aan alle eischen voldoet, die men aan een goed wapen moet stellen, is, dat de officieren van het Indische leger (voor wier wapen men in het algemeen dezelfde voorwaarden kan stellen) zich, wanneer zij te velde gaan, bijna allen van een zoogenaamde *expeditie-sabel* voorzien, die solieder is en meer handbedekking oplevert. Deze eigendunkelijke bewapening is nooit tegengegaan. Velen nemen ook de scheede niet mede te velde, en dragen dus hun sabel steeds in de hand.

Maar laten wij trachten in het kort de hoedanigheden van de hedendaagsche sabel, aan de opgenoemde voorwaarden te toetsen.

1°. Daar de sabel, door particulieren aangemaakt, niet, evenals de rijks-revolver, gekeurd is, heeft men geen voldoende waarborgen voor haar soliditeit. Het gebeurt dan ook meermalen dat men een sabel treft, wier hoedanigheid te wenschen overlaat, en reeds in tijd van vrede blijkt het soms, bij het uit de scheede trekken, dat de kling niet stevig genoeg aan het gevest is verbonden.

De bovenste *knop met schroef* laat soms los, en de sabel wordt zodoende voor het oogenblik althans, geheel onbruikbaar.

M. i. zou het dus zeer verkieselijk zijn, dat de model-officierssabel vanwege het Rijk werd verstrekt.

2°. De lengte is ruim voldoende. Geen kling moest met het oog op de gemakkelijke parade en dracht grooter zijn dan de aangegeven maat van 8 dM.

3°. Een *geheel rechte kling* wordt, zooals hiervoren gezegd is, door ons verkieselijker geacht.

4°. De *handbedekking* is zéér onvoldoende. Het is mij niet duidelijk, waarom de officieren van de andere wapens (behalve de genie-officieren, hetgeen althans *minder* noodig is) wel een sabel hebben die van een handkorf voorzien

is, en de infanterie-officier een wapen heeft dat volstrekt *geen handbedekking* oplevert.

5°. De *sluïting* in de *scheede* is niet *duurzaam*, en niet *volkomen*. M. i. is de houten binnenscheede niet stevig genoeg, en niet voldoende aan de scheede bevestigd.

6°. Ook het materiaal der *scheede* is *minder practisch*. Dit blijkt reeds daaruit, dat de meeste infanterie-officiëren zich een buitenmodel stalen scheede aanschaffen; zij doen dit hoofdzakelijk omdat de berlin-zilveren scheede te *zacht* is, en binnen korten tijd vol butsen en builen zit.

Maar ook uit een tactisch oogpunt is de *berlin-zilveren* scheede af te raden, daar dit metaal door het schitteren, op grooten afstand de officieren doet kennen.

De *bevestiging* aan het *lichaam* kan beter zijn. Niet alleen dat de onderste riem, de zoogenaamde heupriem geheel overtollig is, maar hij is ook zeer hinderlijk.

Hoe menigmaal heeft hij reeds achter stoelen, tafels, banken enz. gepakt en mij soms hierdoor een minder aangenaam figuur doen slaan! Ik heb het ook dikwijls ondervonden dat terwijl ik geknield was, die riem achter mijn rechterhak pakte, en mij, op het oogenblik dat ik vooruit wilde snellen, deed struikelen!

Ook bij het rijden is de onderste riem hinderlijk doordat hij pakt tegen den onderkant van het zadeldek en zodoende de bewegingen van den ruiter belemmert.

Indien de bovenste riem aanmerkelijk breeder was zou de sabel ook minder slingeren, en de pantalon daar ter plaatse minder aan doorslijten onderhevig zijn.

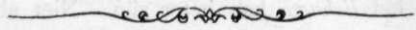
Uit het bovenstaande volgt dat èn onze sabel èn onze scheede èn onze koppel *niet practisch* genoemd kunnen worden. M. i. zou een breede sabeldegen met handbedekking en lederen scheede, met een dof-metalen sleepplaat aan het onderende, beter voldoen. Indien dit wapen vanwege het Rijk verstrekt werd, zou men daarvan vol vertrouwen in oorlogstijd gebruik maken.

Doesburg, Jan. '85.

Fr.

INFANTERIEVUUR OP TERUGVURENDE DOELEN.

(Met een schets op Plaat II.)

Behalve de gewone oefeningen in het schijfschieten werden in 1884, evenals het jaar te voren, in het Cadettenkamp op de Teteringsche heide, o. a. oefeningen gehouden in het vuren op terugvurende doelen.

Het groote nut hiervan op den voorgrond stellende, omdat de werkelijkheid zooveel mogelijk wordt nabij gekomen, achten wij het van belang een beschrijving te geven van de wijze, waarop dit gevechtsschieten werd voorbereid en geleid en de uitkomsten te vermelden, die daarmede werden verkregen.

In het voor het jaar 1884 vastgestelde programma voor de pionierwerkzaamheden van de cadetten der infanterie was o. a. opgenomen het traceeren en opwerpen van een loopgraaf van zwaar profiel, met daarin gelegen normaalbatterij voor twee stukken geschut. De inrichting daarvan volkomen te beschrijven zou voor het doel, dat wij ons stelden, geheel overbodig zijn.

Genoeg zij het mede te deelen, dat het geheele werk een lengte had van 53 M., waarvan ruim 34 M. werden ingenomen door de batterij, terwijl rechts daarvan in de loopgraaf 17 en links 9 infanteristen achter de borstwering der loopgraaf konden plaats nemen. De manschappen stonden op een pas afstand van elkander en waren door bonnetten tegen geweervuur gedekt.

Toen het werk gereed was, werden daarin de schijven geplaatst. De beide stukken geschut werden voorgesteld door boomstammen van de vereischte afmetingen, de bedieningsmanschappen door planken en de infanterie door vierkante houten schijven waarop de gewone figuur met zwarte verf was aangegeven. Deze schijven werden zoodanig geplaatst, dat van de figuur door de schietgaten niets meer zichtbaar was dan ongeveer de helft van het hoofd.

In de schietgaten voor infanterie en geschut werden moordslagen neergelegd, die, bij ontploffing, het geweer en geschutvuur van de bezetting moesten nabootsen.

Deze moordslagen waren zakjes van dubbel genomen zwaar linnen, gevuld met 40 (voor geweervuur) en 100 G. buskruit (voor kanonvuur) dichtgebonden, zorgvuldig omwoeld met zwaar zakkeband en daarna gelijmd. De ontsteking had plaats door stukjes Bickford-koord van ongelijke lengte (0,50, 0,75 en 1 M.) die met het eene uiteinde in de moordslagen waren gestoken, zoodat bij een gelijktijdige ontbranding van de andere uiteinden, de nagebootste schoten elkaar na 15 seconden opvolgden (1). De andere uiteinden van het Bickford-koord werden gespleten en langs de binnenkruin en over het plongé door een doorlopende gezwinde lont verbonden.

In elk der geweschietgaten werden twee stellen moordslagen gelegd op de wijze als hierboven is beschreven en daarbij gezorgd dat de gezwinde lont, die het eene stel ontsteken moest, niet in aanraking kwam met de lont van het andere stel. Alleen op de beide flanken van de linie was voor verbinding gezorgd door het tusschen brengen van 0,50 M. Bickford-koord. Een derde linie moordslagen lag over de batterij achter een (veronderstelde) lagere infanterie-borstwering, waardoor étage-vuur werd verkregen. Het geheel werd in het midden ontstoken en het daar aangebrachte Bickford-koord zóó lang genomen, dat de persoon die zich met de ontsteking belast zag, allen tijd had, zich achter de schutters terug te trekken. De bijgevoegde teekening zal een en ander duidelijk maken.

Op het bovenbeschreven doel van waaruit door de moordslagen, die het geheel in een vrij sterken kruitdamp hulden, een vrij geregeld vuur werd onderhouden, werd gevuurd door twee sectiën die op 10 passen in groepen opgelost en daarna verspreid waren. In het geheel stonden 59 cadetten als schutters in het gelid. Elk van de zes groepen telde 9 à 10 personen. De geheele linie was opgesteld in een loopgraaf met batterij, die op 300 M. van het doel was aangelegd met uitzondering alleen van de linkergroep, die in de loopgraaf geen plaats meer kon vinden, maar op ongeveer 20 passen links daarvan achter een natuurlijke hoogte gelegenheid kreeg, zich gedekt op te stellen en toch het doel goed te zien.

In het geheel waren aan ieder der vurende cadetten 25 scherpe patronen N°. 2 uitgereikt, waarvan echter 6 ten gevolge van weigering of klemming van het sluitstuk niet zijn afgevuurd, zoodat 1444 patronen werden verschoten. De 25 schoten werden volgenderwijze afgegeven:

Van uit de batterij en loopgraaf op 300 M. 3 patronen salvovuur en 3 idem tirailleurvuur.

Vervolgens sectiesgewijze met sprongen voorwaarts gaande en deze sprongen 50 M. groot makende, op elk der afstanden van 250 en op 200 M. 3 patronen tirailleurvuur, terwijl eindelijk op 150 M. afstand gecommandeerd werd: »met standvizier vuren.» Op dezen afstand, waarop een bijzonder goede dekking voor de schutters werd aangetroffen, werden de 13 overige patronen verschoten.

(1) Het Bickford-koord verbrandde proefondervindelijk 1 cM. per seconde.

Ondanks den hangenden kruitdamp en de geringe oppervlakte van het zichtbare gedeelte der schijven waren de uitkomsten zeer gunstig te noemen.

De rechtervuurmond was door 7, de linkervuurmond door 3 kogels getroffen. De stukscommandanten en de bedieningsmanschappen van de beide stukken hadden gezamenlijk bij den rechtervuurmond 54 en bij den linkervuurmond 32 treffers, met dien verstande dat slechts een der bedieningsmanschappen van het rechterstuk ongedeerd bleef.

Zeven en zeventig kogels troffen 22 van de 26 overige schijven (infanterie achter bonnetten voorstellende) waarvan 31 in 18 figuren. Vier schijven en acht figuren bleven dus gespaard.

Breda, 20 Juli 1884.

M. VAN MEURS.

187

HET SCHERMONDERRICHT BIJ DE CAVALERIE.

DOOR

J. VAN DER WEDDEN.

(Met schetsen op Plaat II.)

Op bladz. 434 van den jaargang 1883 van dit Tijdschrift werd door ons reeds met een enkel woord gewezen op de gebrekkige en onpractische wijze, waarop bij de cavalerie de oefeningen in het schermen plaats hebben. Het zij ons vergund nogmaals op deze quaestie terug te komen, te meer daar door een onlangs ontvangen circulaire van hoogerhand onze aandacht opnieuw op dit gedeelte onzer oefeningen gevestigd werd.

Vaardigheid in het behandelen der blanke wapenen is voor den cavalerist zeker hoogst noodig, vooral ook wijl dit het zelfvertrouwen van den man in groote mate verhoogt en deze eigenschap in den tegenwoordigen tijd meer dan ooit vereischt wordt.

Maar ter zake.

Zooals bekend is, en ook wel door niemand zal ontkend worden, is bij het handgemeen zijn een *steek* van oneindig meer uitwerking dan een *houw*.

De exercitiereglementen, de leidraad bij het schermonderricht en ook de onlangs ontvangen circulaire erkennen het ten volle. Hoe is het dan mogelijk, vragen wij, dat in al die voorschriften de oefeningen zich bijna uitsluitend bepalen tot het leeren *houwen* en dat b. v. in ons geheele schermreglement onder een massa houwen slechts in één enkele les één enkele *steek* voorkomt en dat nog wel naar een lichaamsdeel (de buik), dat bij den te paard gezeten ruitser het best van alle door het harnachement gedekt is? Trouwens, stellen wij ons een geheel gekleed en gewapend cavalerist voor, dus met kolbak of helm op, bandelier over de borst, wellicht de karabijn over den rug en de mantel »en bandouillière», dan zouden wij wel eens willen weten, hoe die man met een *houw* flink te treffen zou zijn vooral als wij nog in aanmerking nemen hoe moeilijk het is, te paard zuiver met het scherp van de sabel te slaan. Voor een *steek* echter is overal plaats en de gevolgen

zijn veel beslissender. Het is dan ook zeer goed gezien dat alle voorschriften het voordeel der steken erkennen, maar het is daarom ook uiterst dwaas dat diezelfde voorschriften in de toepassing aan de houwens de voorkeur blijven geven.

Onze manschappen leeren als schermonderricht bijna uitsluitend houwens, moet het ons dan verwonderen dat zij, eenmaal tegenover een werkelijken vijand geplaatst, er niet aan zullen denken te steken?

In 1866 was het moreele overwicht van de altijd stekende huzaren van EDELSHEIM op de Pruisische cavalerie in de eerste dagen van den oorlog zóó groot dat van Pruisische zijde moest gelast worden, dat alle officieren, bij het handgemeen worden, moesten roepen »steken, steken», om ook hun manschappen, die evenals wij een verkeerde opleiding gehad hadden, tot steken aan te zetten.

Het oude reeds in 1873 verschenen Duitsche boekje »Waffenübungen der Kavallerie», waarvan blijkbaar de onlangs ontvangen circulaire een vertaald uittreksel is, zal dan ook ongetwijfeld in Duitschland weinig succès gehad hebben. Maar toch wordt in deze brochure nog meer over steken gehandeld dan in de door ons bedoelde circulaire. Wij achten dan ook het onderricht dat ons nu wordt opgedragen, met houten paarden om op te zitten en houten schijven om op te hakken van weinig nut en in ieder geval oncavaleristisch. Daar het woord »auslagen» door lichaamsdeelen vertaald is, laat de duidelijkheid ook nog wel iets te wenschen over.

Wat willen wij dan?

Naar onze zienswijze moet de opleiding van den man beginnen met het degenschermen (de floret) en eerst als hij het op dit wapen tot een zekere hoogte, minstens van prevot, gebracht heeft, mag hij de sabel als schermwapen leeren gebruiken. Wij willen hiermede volstrekt de oefeningen met de sabel, zooals die in de 3de les ruiterschool zijn voorgeschreven, niet buitensluiten; integendeel aan deze hechten wij groote waarde maar het *schermen*, het aanvallen van een tegenpartij, moet uitsluitend op de degen plaats hebben.

Ook bij de latere toegepaste oefeningen wenschen wij de steken meer op den voorgrond te zien treden, en veroorloven ons daarbij nog de volgende opmerking: De kracht van den stoot, en dus de doordringende uitwerking van den steek, zit niet zoozeer in het uitstrekken van den arm van den ruiter, dan wel in de voorwaartsche beweging van het paard. De steken moeten dus te paard niet stilstaande maar in den gang beoefend worden; niet op een houten paard dus, maar op een heuschelijk en levend beestje. Deze wijze van vechten is trouwens ook de eenige die met onzen cavaleristischen aard overeenstemt, daar wij onze ruiters moeten leeren, hun tegenpartij in vollen gang aan te vallen en zoo mogelijk omver te rijden, met anderè woorden, hun paard en niet hun sabel als hoofdwapen te leeren beschouwen.

Het steken naar op palen geplaatste koppen, zooals dit in ons exercitieglement is voorgeschreven, achten wij dan ook verre te verkiezen boven het steken op een met blik beslagen schijf zooals de circulaire voorschrijft, van welke oefening wij eerlijk moeten bekennen het nut niet te begrijpen. Immers wij moeten de manschappen leeren hun volle kracht te ontwikkelen bij het toebrengen van den steek en doen zij dit tegen een ijzeren schijf dan is het duidelijk dat er *iets* kapot moet, hetzij de schijf, hetzij de sabel, maar zeer waarschijnlijk de arm van den man.

In plaats van deze schijf geven wij hierbij de teekening van een eenvoudig werktuig (fig. 1), waarop wij onze menschen lieten steken. Een verticale ijzeren stang is voorzien van een schroefdraad waarvan de helling zoo sterk is, dat een daarlangs bewegende moer met ijzeren plaat A door haar eigen gewicht naar beneden loopt, en dus telkens in denzelfden stand terugkeert. Bij een stoot tegen de plaat A loopt dit tegen den schroefgang op en stijgt hooger, naarmate de stoot krachtiger is.

Bij dit werktuig, waaraan men een schaal met verdeling kan aanbrengeu, hebben wij dus tegelijkertijd een aanleiding voor de manschappen om hun best te doen en zal bij hen een wedijver ontstaan om, evenals wij dit op de kermessen zien bij het slaan op den zoogenaamden kop van JUT, hier het hoogste aantal punten te steken.

Alhoewel wij hierboven reeds genoegzaam hebben doen merken dat wij weinig waarde hechten aan de houwen, zoo komt het ons toch van belang voor, de manschappen te leeren met het scherp en niet met het plat van de sabel te slaan. Van een werktuig (fig. 2) dat wij daartoe lieten maken, voegen wij hierbij insgelijks de schets. De verschillende houwen moeten door de manschappen zoodanig worden toegebracht dat de sabel tusschen de twee ijzeren staven doorloopt. Hierdoor moet de sabel steeds met het scherp naar voren blijven en krijgt de man vanzelf het gevoel in de pols dat hij bij een goed toegebrachten slag hebben moet. Daar het losse gedeelte om het punt A draaien kan, is het mogelijk, de ijzeren staven in de voor elken houw voorgeschreven richting te plaatsen. Nog zou men een eenvoudigen toestel kunnen laten maken om de kracht van een toegebrachten slag te controleeren of liever om ook een heilzamen wedijver in het leven te roepen bij het toebrengen van houwen.

Het steken en houwen op aangekleede poppen zooals de circulaire voorschrijft, kan wellicht zeer grappig zijn vooral bij uitvoeringen of caroussels; als oefening vinden wij het erg omslachtig.

Nog een ander punt moeten wij met een enkel woord bespreken. Het is het gevecht te paard. Volgens onze beschouwingen omtrent het cavaleriegevecht hechten wij niet zoo buitengewoon veel gewicht aan het persoonlijk duel van twee ruiters en zien wij dan ook de noodzakelijkheid van de zeer gedetailleerd voorgeschreven vechtpartijen van twee ruiters tegen elkâar niet best in. Kan het samengaan met de andere oefeningen dan hebben wij er

vrede mee, maar wij vreezen dat deze oefening onze krachten zal te boven gaan en menig paard voor goed zal bederven. Bij ons eskadron zijn wij er althans mee moeten eindigen, wijl het een heerlijke gelegenheid bleek te zijn om de paarden te leeren steigeren.

Tot nog toe hebben wij dan ook de aanbevolen 2de gevechtsoefening uit § 243 der ruiterschool te paard nooit kunnen goedkeuren. Immers bij deze oefening rijden twee tegenover elkander opgestelde gelederen in snellen gang naar elkander toe, *houden aldaar om beurten halt* en beginnen een sabelgevecht. Dit alles is naar onze zienswijze in lijnrechten strijd met de gezonde beginselen van de charge en dus af te keuren. Neen, laat ons dan b. v. de volgende oefening eens beproeven: Tegen een dun goed gespannen touw zet men rechtovereind en dicht aaneen eenige bossen stroo (desnoods met enkele der bovenbedoelde poppen er tusschen) zoodat men een stroomuur krijgt van een 50 pas lang. Op de vleugels plaatst men eenige huzaren die een snelvuur geven en steekt in het midden een paar vochtige bossen stroo in brand om rook te maken. Op deze rookende stroomuur make men nu eens een charge à fond zoodat er geen stuk van heel blijft, dan handelt men cavale-ristisch en het zal blijken nog lang zoo gemakkelijk niet te zijn, om op het oogeblik van den schok de grootst mogelijke snelheid te behouden.

Het standpunt waarop wij ons bij bovenstaande beschouwingen plaatsten is dat van den brutalen alles omver rijdenden huzaar, die »en passant» enkele welgemeende steken uitdeelt, terwijl het standpunt der circulaire dat is van den kalmen, denkenden ruiter die zijn tegenpartij door eenige voltes en wendingen tracht te verrassen om hem eindelijk hier of daar een houw toe te brengen. Men kieze tusschen deze beide richtingen en regele daarnaar de schermoefeningen.

Herhalen wij nu ten slotte nog eens wat wij willen, dan is dit:

- 1°. Schermoefeningen op den degen tot dat de man prevot is;
- 2°. Minstens 2 maal per week sabeloefeningen volgens de 3de les ruiterschool;
- 3°. Toegepaste oefeningen in het steken, te paard en in snellen gang op een doel dat de kracht van den stoot opteekent of aangeeft;
- 4°. Oefeningen in het houwen met het scherp van de sabel;
- 5°. Houwoefeningen op een of ander krachtmetend werktuig;
- 6°. Oefening in het omverrijden van het een of ander voorwerp.

MILITAIRE SPROKKELINGEN.

Spectator, het wordt onveilig in uw bosschen. Boschwachters voor mij, en achter mij nasprokkelaars, die mijn buit doorsnuffelen. Als ik niet zulk een gerust geweten had, zou ik het op een loopen zetten. Doch ik vertrouw dat even hoffelijk als de boschwachter, bij nadere kennismaking met mijn bedoelingen, zich jegens mij toonde, ook de mijn spoor volgende nasprokkelaar, het mij ten goede zal houden, wanneer ik hem er voor waarschuw, dat zijn bezigheid niet zonder kleine gevaren is, en men bij ongewoonte van sprokkelen, wel eens in de brandnetels grijpt.

De »moderne teekenaar» heeft gemeend, in uw laatste aflevering, mijn zienswijze te moeten bestrijden aangaande het door mij betreunde kaarten kleuren, waarmee thans een groot gedeelte van de luitenants der infanterie, een tijd moet zoek maken, dien wij dachten dat beter besteed kon zijn. Hij vangt zijn klein protest aan met een allegorie, waarvan ik de letterkundige juistheid, liever ter beoordeeling aan onze lezers overlaat, aangezien de rustieke schets van het vuurtje van dunne twijgen dat eerst »weldadige warmte verspreidt», om twee regels verder toch »niet zoo heel veel warmte te verspreiden», misschien sterker tot hun verbeelding dan tot de mijne spreken zal. Daarom ter zake.

Hoewel met dankbaarheid erkennende dat het een weldaad van de regeering was, ons van stafkaarten te voorzien, betreunde ik het dat de schaal dier kaarten voor ons gebruik tamelijk groot is, en dat men ze ons niet gekleurd had kunnen leveren. Zeker, dat betreur ik nog. Doch de »moderne teekenaar» had mij ten deze niet behoeven te wijzen op de meerdere kosten, aan den aanmaak van gekleurde kaarten verbonden, om de dood eenvoudige reden, *dat ik zelf dat bezwaar aanvoerde*, al schatte ik het misschien minder overwegend dan hij doet.

Wat nu zijn raad betreft, om eens een kijkje te gaan nemen in de Topographische Inrichting te 's Hage, ik kan hem aangaande dat mij toegedachte gebrek aan belangstelling in een Inrichting die zulk een welverdienden goeden naam in en buiten ons land heeft, geruststellen, door hem de ver-

zekering te geven, dat ik die Inrichting niet eens, maar verschillende malen heb bezocht »et pour cause"; en nog onlangs in gezelschap van een geheel korps officieren van een bataljon. De voorlichting van den Directeur dier Inrichting, wiens welwillendheid in dit opzicht spreekwoordelijk is, heeft ons toen juist in de gelegenheid gesteld, te ontwaren, hoe *betrekkelijk* gemakkelijk, met hoe *betrekkelijk* geringe kosten, men aan die Inrichting tegenwoordig gekleurde kaarten vervaardigt.

Van een »modern teekenaar" verwondert het mij wel een beetje, dat hij die zaak *zoo zeer bezwarend* voorstelt, dat mijn leedwezen als zeer onredelijk wordt beschouwd. Wij raden thans op onze beurt den modernen teekenaar aan, b. v. de Belgische en sommige Fransche kaarten van dezen tijd eens te bezien. Over de nauwkeurigheid en de hoeveelheid details spreek ik niet; in de eerste eigenschap doet onze kaart stellig voor geen andere onder, maar de sprekende *duidelijkheid* dier gekleurde kaarten en de geringe prijs zullen hem misschien overtuigen, dat de »moderne" cartographie zijn bezwaar zoo hoog niet meer telt. Kunnen wij die meerdere kosten niet dragen? Wel mogelijk, maar 't blijft jammer. Doch wat zeg ik, een »modern teekenaar" zal zeker, behalve onze eigene kaarten en inrichtingen, ook wel eens buitenlandsche gezien hebben, anders houde hij mij ten goede dat aan zijn moderne kunst nog iets ontbreekt.

»Wij erkennen dat het juist en doelmatig kleuren van kaarten niet ieders werk is", zegt de »moderne teekenaar". Zoo, erkent gij dat? Wel, dan zijn wij klaar, want men heeft het juist tot ieders werk gemaakt. 't Is zonderling, hoe men het soms met iemand eens kan zijn, en zich toch heeft opgedrongen dat men het niet is.

Dat ik, wat het *terreinteekenen* in ons leger aangaat, »niet volkomen op de hoogte zijn zou van het soort van hout, dat ik gesprokkeld heb", ook dienaangaande, moderne teekenaar, laat ik u geruststellen. Op de hoogte van alle details onzer cartographie, van zooveel procédés waarin door haar reuzenschreden zijn gedaan, neen, dat ben ik waarlijk niet.

Maar och! laten wij *hier de zaak niet hooger zoeken dan zij ligt*. Wij hebben het hier immers eenvoudig over het topographisch *teekenen*, over de daarvoor vereischte tamelijk onwetenschappelijke eigenschappen van *nauwkeurigheid*, *handigheid* en *routine*. En dan verklaar ik mij even goed op de hoogte, — als daarbij veel hoogte te pas komt! — als de moderne teekenaar. Ik zou hem kunnen wijzen op de omstandigheid, dat ik voor die vrij onbeduidende verdiensten, bij het verlaten van de Militaire Academie, zelfs met een portret van Z. M. werd vereerd, een onderscheiding waarop ik toen niet weinig trotsch was. Toen ik echter later bij de Militaire Verkenningen werd gedetacheerd, om aan de vervaardiging der eerste strookkaarten, die van de IJsellinie, deel te nemen, en als mijn geloofsbrieven, aan den Directeur de teekeningen overhandigde, die de vrucht waren van een vierjarige opleiding, en waarmede ik mijn prijs veroverd had, overtuigd dat die Directeur

vol stomme bewondering zou opzien tegen de talenten, die men in mijn persoon tot zijn beschikking had gesteld, meende ik van verbazing en verontwaardiging door den grond te zinken, toen ik zag hoe die toch zoo fraai gearceerde slagvelden eenvoudig in de papiermand werden gedeponeerd. Nadat ik echter later zelf had leeren inzien, wat *nauwkeurigheid* bij kaarten beteekent; hoe daarbij *niets een kleinigheid is*, hoe iedere duiker, iedere onbeduidende aardglooiing, iedere kronkeling in een beek b. v. zaken zijn van beteekenis om den algemeenen waterloop *en daarmede het karakter van het terrein te kunnen lezen*; hoe iedere fantaisie, hoe mooi ook geteekend, de kaart tot een leugenachtig, ja belachelijk ding kan maken, toen zag ik het groote verschil in tusschen opleiding in het teekenen, *voldoende voor dagelijksch gebruik te velde*, en die mate van *nauwkeurigheid* en *routine*, die voor bewerking van topographische kaarten van blijvende waarde noodig is, en die men eerst dan verkrijgt, als men met *zeer goede oogen*, een rustige hand en veel geduld toegerust, dagelijks met dien arbeid te doen heeft en *verantwoordelijk is voor de uitvoering*. Een klein voorbeeld moge dienen om aan te toonen, hoe men nog met die schijnbaar zoo eenvoudige zaak van dat kleuren voorzichtig zijn moet. Bij een najaarsmanoeuvre van het garnizoen der residentie, een drietal jaren geleden, moest een colonne, die den ouden Wassenaarschen weg tot aan het dorp van dien naam had te volgen, op haar linkerflank door een flankdekking van een bataljon en een sectie artillerie gedekt worden. Ten gevolge nu van het afgaan op een kaart, die door een der officieren was gekleurd, had daarbij de volgende vergissing plaats: Door het niet zeer nauwkeurig nagaan van het waterverloop, d. i. het letten op de dikwijls bijna onzichtbaar aangegeven duikers, was een verkeerde zwarte lijn, een gewone perceelafscheiding, voor de voortzetting van een wetering aangezien, *en abusievelijk blauw* gekleurd, terwijl dit voor de ware wetering verzuimd was. Het gevolg was, dat de flankdekking te *ver* doormarcheerde, en daardoor gedurende een geheelen marsch van de hoofdcolonne was gescheiden, door een bezwaarlijk te doorwaden wetering, met slechts een paar overgangen. Een *fout in het kleuren* veroorzaakte dus hier een *tactische fout*.

Is nu de opleiding die *alle* infanterie-officieren in het teekenen genieten, zoozeer vooruitgegaan, als de moderne teekenaar zegt, zoodat er niet het minste bezwaar in is er allen mee te belasten, dan verheugt die verzekering mij in hooge mate, maar verzekert hij mij ook dat de hierboven geschetste eigenschappen bij tal van luitenants, die de veertig jaren friseeren, nog aanwezig zijn?

Ik weet niet of de »moderne teekenaar» enkel teekenaar is uit liefhebberij dan wel of hij uit zijn werkkring, het recht put op dien nog al indrukmakenden titel; maar in ieder geval weet hij thans, dat ook *ik* met dat bijltje gehakt heb, en het hout mij dus niet zoo vreemd is, als hij zegt.

Hij is echter zoo welwillend, mij, wat dat terreinteekenen betreft, op de

hoogte? te willen brengen. De bedoeling op prijs stellende, kan ik hem echter weinig dank verschuldigd zijn voor zijn voorlichting, die zich enkel bepaalt tot de twee volgende mededeelingen, die vrijwel »le secret d'arlequin» zijn. Vooreerst dan dat in 1856 een voorschrift op het topographisch teekenen, werd vastgesteld. Och arme! *Spectator* ge weet dat wij het al in 1858 ná te teekenen hadden; dat het dus waarlijk voor ons oud nieuws is. (Ik wordt beschuldigd enkel oud vermolmd hout te hebben opgeraapt). En ten andere, dat er een handleiding voor het Topographisch teekenen van den 1sten luitenant VAN MEURS bestaat. Welke officier van ons leger zou dat ignoreeren? Waaruit leidt de moderne teekenaar af, dat ik van het bestaan van een werkje geen kennis zou dragen, dat jarenlang, in onze militaire literatuur, in tijdschriften, in recueils, in couranten bijna zoo dikwerf werd geannonceerd als Holoway-pillen? Sedert drie jaren reeds ben ik zelf in het bezit van dat Voorschrift, dat maar een kapitaal gebrek heeft, en dat is: van geen »Voorschrift» te zijn. De moderne teekenaar geeft het alweer zelf toe »dat bovenbedoelde handleiding, nooit als officieel Voorschrift is aangewezen». En dát alleen, het niet hebben van een voor allen voorgeschreven, d. i.: bindende teekenvijze, werd immers door ons betreurd. Want daardoor blijft de weg open voor eigen opvattingen, smaak, enz.; een weg, die »quoiqu'en dise» de nasprokkelaar, nog dagelijks door velen bewandeld wordt; waardoor *wij* anders teekenen, dan *onze kaarten* geteekend zijn.

Dat de door mij aangegeven verschillende tinten, het oog onaangenaam zouden aandoen, zullen wel velen met mij betwijfelen, die wel eens onze strook- en manoeuvreerkaarten gezien hebben, die zeker uitmunten door *netheid* en *duidelijkheid*.

Summa summarum. 1°. De moderne teekenaar is het met mij eens dat het kleuren der kaarten *niet* ieders werk is; maar hij vindt er toch geen bezwaar in, alle onze officieren er mee te belasten.

2°. Hij geeft toe dat men tot dusverre verzuimd heeft, voor het terreinteekenen *een officieel voorschrift vast te stellen*, maar vindt toch dat ik »een overbodige onjuiste aanhaling» bega.

3°. Hij meent mij tot dankbaarheid te moeten aansporen, wegens de verstrekte kaarten; en.... met de uiting van mijn dankbaarheid aan de regeering ben ik begonnen.

Zooals gij ziet, *Spectator*, loopt die onverwachte visitatie van mijn bagage nog al goed af. Ik doe echter aan den nasprokkelaar nog de vraag, of hij het kleuren van kaarten, — aangenomen de universeele bedrevenheid daarin — een in vrijen tijd bevredigende werkzaamheid voor onze officieren vindt, terwijl ik hem de beteekenis ter overweging geef van de aankondigingen, die teekenaars en lithografen in de couranten tot ons richten.

A propos van kaarten, de officieren van het garnizoen der residentie hadden heden morgen het voorrecht, een voordracht aan te hooren van den Zweedschen Garde-kapitein DE RIDDERSTADT over een methode van het krijgsspel

te beoefenen, waarvan de voornaamste bijzonderheid is, het gebruik van reliefkaarten. Geheel nieuw is het bezigen van reliefplannen voor het maken van tactische toepassingen ook in ons leger niet. Op kleine schaal en enkel als liefhebberij, hielden, lang zelfs voor onzen tijd, toen wij nog met België vereenigd waren, onder anderen Hollandsche stafofficieren, zich te Gent met zulke oefeningen bezig. Aan de Koninklijke Militaire Akademie kan men sedert jaren zoodanige reliefplannen van vestingen, en bedrieg ik mij niet, ook van enkele der omliggende terreinen zien. Ben ik goed ingelicht, dan worden zoodanige terreinafbeeldingen reeds geruimen tijd te Kampen, bij het onderwijs in de tactiek gebruikt. Het denkbeeld om het terrein nog aanschouwelijker dan door gewone kaarten, door reliefteekeningen voor te stellen, is dan ook, men moet het erkennen, niet zóó ingenieus, dat het niet vroeger in het brein van beoefenaars der krijgskunst zou zijn opgekomen. Zoo gaat het met veel zoogenaamde nieuwigheden, die eigenlijk niet anders als wat gemoderniseerde oudheden zijn. Wij hebben in ons vak wel meer dingen, die zoo om de vijf en twintig jaren weer eens in de mode komen, zij het ook met een nieuweren naam. Waarop komt nu deze variatie op het gewone krijgsspel neer?

De uitvinder, die eerst te Stokholm bij het onderwijs in de tactiek aan een cursus van onderofficieren terreinafbeeldingen van pleister had gebruikt, is daarna op het denkbeeld gekomen, die door gekleurde cartonnen bladen te vervangen, die lichter, minder bros en goedkooper zijn. Het terrein dat hij ons voorstelde, bestaat uit 8 zoodanige kaarten, die ieder 1 M. in het vierkant zijn; de schaal waarop zij vervaardigd zijn, is voor de afstanden $\frac{1}{3300}$, voor de hoogten $\frac{1}{1000}$. De bladen zijn zoo geteekend, dat zij op allerlei wijzen kunnen aansluiten; dat men ze zoo veelvuldig dus kan combineren, dat op die wijze onnoemelijk veel verschillende terreinen kunnen voorgesteld worden. Ook kan een grootere schaal worden aangenomen, waarbij de platte afmetingen ook, evenals de hoogten, op $\frac{1}{1000}$ komen en dus de zijden van ieder blad 1 KM. worden, of wel een kleinere schaal, die van $\frac{1}{3000}$, in welk geval die zijden 5 KM. voorstellen en men zodoende ook grootere strategische opgaven op de kaart kan uitwerken.

De blokjes zijn in den geest van onze krijgsspelblokjes vervaardigd; niets is daarbij vergeten; behalve over de troepenafdeelingen, beschikt men over verschillende treinen, voor alle mogelijke transportmaterieel enz. volgens de te bezigen schalen.

Kunnen bij de oefening, waarvoor de ontwerper een minimum tijd van 2 uren wensch vast te stellen, de twee partijen slechts over één lokaal beschikken, dan kan tusschen beider gebied op de kaart, een scherm geplaatst worden. Om ook zonder dat het waarnemen van elkanders sterkte te beletten, zoolang in de werkelijkheid die sterkte nog niet uit verkenningen, gevechten of ingewonnen berichten zou zijn na te gaan, beveelt de Kapitein DE RIDDERSTADT het volgende hulpmiddel aan:

Op de plaatsen waar troepen zich bevinden, hetzij in rust of in beweging, wier aanwezigheid bij de tegenpartij wel, doch wier sterkte nog niet bekend kan zijn, gebruikt men kurken, van onderen, door eenig lood b. v., meer stabiel gemaakt, en van boven voorzien van een insnijding. In die insnijding kan een klein stukje carton worden geschoven, waarop alsdan, op de naar de eigen partij gekeerde zijde, de sterkte der troepen, daar ter plaatse aanwezig, wordt geschreven, zoodat die aanwijzing voor de tegenpartij geheim blijft, totdat de oorlogshandelingen meebrengen, dat het geheim moet worden opgeheven, en de kurken door de krijgsspelblokjes worden vervangen. Van die kurken maakt hij nog een ander gebruik.

Om b. v. aan te geven dat een verkenning een dorp verlaten vindt, zoodat van inwoners geen hulp of berichten zijn te krijgen, plaatst de scheidsrechter daarin een zwart gemaakte kurk. Vindt men, b. v. aan een beek gekomen, een kurk met een bepaald teeken, een blauwe of roode streep, dan geeft dit aan dat op dat punt een waadbare plaats is; evenzoo kunnen diepte, stroomsnelheid en andere zaken, die de kaart niet aangeeft, gemarkeerd worden. Zoodanig kunstmiddeltje verdient bij onze oefeningen op de kaart aanbeveling.

De ontwerper wil bij dit krijgsspel volstrekt geen geschreven bevelen, noch eenig geschreven verslag of rapport, alles dient mondeling te geschieden. De Zweedsche luitenants schijnen al niet meer verzot op papieren te zijn dan de Hollandsche. Hij wil daarbij geen bepaalden leiddraad, geen reglement. Van een eigenlijk krijgsspel, volgens vaste regels, is hier dus geen sprake; alleen bij den uitslag van twijfelachtige ontmoetingen, voor het in rekening brengen van niet weer te geven invloeden of van gevechtsskansen, wordt door den scheidsrechter van den dobbelsteen gebruik gemaakt. Het is dus veel meer een eenvoudige methode van tactische oefeningen op een kaart, die een werkelijk terrein zoo getrouw mogelijk moet teruggeven, dan een eigenlijk krijgsspel met al de daaraan verbonden regelen. Nu, die naam doet er dan ook minder toe. Ik heb altijd gevonden dat ons krijgsspel veel te veel *ernst* was om een *spel*, en gewoonlijk te veel *spel* was om *ernst* te zijn.

De uitvinder beveelt zijn methode vooral ook aan voor het aanschouwelijk onderricht van het mindere kader, en zelfs van den soldaat, in de handelingen van den velddienst, het tirailleeren, den kleinen oorlog enz. En zeker, men zou daarbij met vrucht van zoo'n cartonnen verkleind terrein gebruik kunnen maken; doch vooreerst achten wij met het kader, het oefenen op groote kaarten dan nog te verkiezen, dewijl ze dan tevens *kaarten leeren lezen*; ten andere zou zulk een methode wel wat duur worden, aangezien ieder stel van 8 bladen met inbegrip van het toebehooren ongeveer f 300 zou kosten; dat zou een aardig sommetje, over al onze compagnieën gerekend, worden. En doordien de bladen steeds op onderscheiden wijzen moeten kunnen aansluiten, is bij het defect worden van enkele gedeelten, het herstellen zoo gemakkelijk niet, en zeker ook vrij kostbaar.

Daarbij *Spectator*, ronduit gezegd, waren velen het met mij eens, dat het overzicht van het terrein, niet zoo beduidend veel gemakkelijker was; dat de relieflannen in één woord niet zooveel beter tot de verbeelding spraken dan goede gekleurde kaarten op dezelfde schaal. Het eenige wat inderdaad zich wel beter uitdrukt, zijn de berg- en heuvelpartijen. Die bladen echter waarop, om het zoo maar eens te noemen, een meer Hollandsch landschap afgebeeld was, kwamen mij zelfs minder sprekend voor, dan een levendig gekleurde kaart, zooals wij er voor ons krijgsspel hebben. Er lag namelijk over die gansche relieflaan, een vrij egale, onsmakelijke bruine tint, die der heuvels en bergen, welke juist het meest het oog trok, en waardoor de nog al vale, fletsche kleuren van weilanden, water enz. niet genoeg uitkwamen. Zeker gaat het levendig kleuren van dat hobbelige, in allerlei butsen en plooiën verwrongen carton, zoo gemakkelijk niet. De huisjes en boompjes, die natuurlijk aan speelgoed zouden doen denken, maken een zeer zorgvuldige behandeling noodzakelijk. Hoe verdienstelijk wij dan ook het streven van onzen Zweedschen kameraad achten, hoezeer wij geheel met hem instemden, dat vooral de behandeling van kleine oorlogshandelingen, zoo aanschouwelijk mogelijk moet geschieden; hoewel wij erkennen dat zijn methode zich daartoe zeer goed leent, wij vreezen dat men zich zou teleurstellen door zich daarvan zooveel betere uitkomsten voor te stellen, dan met groote, goede kaarten te bereiken zijn. Daar meesttijds onze tactische oefeningen op de kaart, — om b. v. bij de infanterie te blijven — toch bataljonsgewijze nog plaats hebben, zou men per regiment minstens een paar van die relieflaanten met toebehooren moeten bezitten. De oefening er mee vereischt een tamelijk groot lokaal, een kolossale tafel; kortom nogal wat omslag, en als men dan aan den prijs van 600 franken per stel denkt, dan kan ik de vraag hier niet weerhouden, »le jeu vaut-il bien la chandelle»?

Ge weet, *Spectator*, dat het mij in den regel niet ontbreekt aan een zekere geneigdheid om uit hoffelijkheid jegens kameraden van vreemde legers, vooral de verdiensten van hun arbeid nogal breed uit te meten, en over onvolkomenheden heen te glijden; dat ik daarbij ook liefst twee schalen gebruik, waarbij die voor de eigenschappen minstens dubbel zoo groot als die voor de gebreken is. Ook hier breng ik gaarne oprechte hulde, vooral aan de zeer verdienstelijke tactische toelichtingen, die de Kapitein DE RIDDERSTADT voor ons ontwikkelde, en die wel het bewijs leverden dat wij hier met een officier te doen hadden, die volkomen op de hoogte is van de tactische litteratuur van onzen tijd. Zijn optreden voor een korps vreemde officieren, op de wijze waarop hij zulks deed, geeft hem reeds daarom alleen aanspraak op hun aller sympathie; en wij herhalen het nog eens, nut en veel nut zelfs kan zijn methode afwerpen. Aan een Militaire Academie, aan een Krijgsschool, is zeker zoo'n krijgsspel niet misplaatst, en kan het de kosten rechtvaardigen. Maar voor algemeen gebruik voor officieren in den troep, en voor het kader zeker, komt mij het aanschaffen van zulke hulpmiddelen voor onze tactische

studie, wel een beetje als luxe voor. Wij krijgen al zooveel kisten en toestellen te bewaren. Wij vechten theoretisch al op zooveel verschillende manieren, dat wij, als wij het daarmee nog niet leeren, het maar zullen moeten opgeven. Men zou waarlijk ten slotte bijna gaan uitroepen, evenals iemand, die na allerlei voorbereidende liflafjes hongerig, ongeduldig om den hoofdschotel vraagt: »A la fin qu'on me serve . . . la guerre!»

SPROKKELAAR.

BOEKAANKONDIGING.

Tijdschrift »De drie talen», voor hen die zich willen oefenen en verder bekwamen in de Fransche, Duitsche en Engelsche taal, onder hoofdredactie van C. A. HOFMAN, R. DIJKSTRA en L. P. H. EIJKMAN. Amsterdam, C. L. BRINKMAN.

Wanneer de uitgever van een zuiver taalkundig werk dit zendt aan de Redactie van een Tijdschrift, dat zich uitsluitend op militair gebied beweegt, kan de bedoeling daarvan wel niet zijn het uitlokken van een beoordeeling, die geheel buiten haren werkkring zoude liggen; wij zien dus daarin alleen het verzoek om door eenvoudige aankondiging het bestaan van zoodanig werk in ruimeren kring bekend te maken.

Aan dit verlangen van den heer BRINKMAN voldoende, deelen wij onzen lezers mede, dat in den aanvang van dit jaar de Eerste Aflevering is verschenen van het hierboven genoemde Tijdschrift, dat zich, volgens het programma der Redactie, ten doel stelt, »in eene inderdaad algemeen gevoelde behoefte te voorzien (door) een betrouwbare gids te zijn voor hen, die examen wenschen af te leggen als onderwijzer of onderwijzeres in eene der moderne talen, en in het algemeen voor allen, die deze talen beoefenen of het vroeger geleerde willen onderhouden. Het wenscht *alleen te voorzien in de behoeften van onderwijzers en particulieren*, en zal daarom hoofdzakelijk in het Nederlandsch geschreven worden.»

»Het Tijdschrift zal bevatten: 1°. Artikelen betreffende de onderwerpen in de Spraakleer, die eenige moeijelijkheid opleveren; 2°. Uitgewerkte opgaven zoowel voor vergelijkende als voor acte-examens; 3°. Vertalingen in en uit vreemde talen, met aantekeningen; 4°. Behandeling van leeslessen, met toelichting; 5°. Verklaring van min gebruikelijke woorden en zegswijzen; 6°. Verklaring van figuurlijke taal en synoniemen; 7°. Beantwoording van vragen ingezonden door inteekenaren; 8°. Aankondiging van hand- en studieboeken; 9°. Uitspraak der talen; 10°. Methodeleer, Briefwisseling, enz.»

»In elk nummer zullen den inteekenaren vragen en opgaven ter beantwoording en vertaling worden opgegeven, waarvan de beste in het volgend nummer worden geplaatst met vermelding van de namen der inzenders.»

De verschenen Aflevering bevat, voor het Fransch: De eischen voor het examen in het Fransch, en Over de uitspraak der klinkers en neusklinken; voor het Engelsch: Het gebruik der lidwoorden, en Het zelfstandig naamwoord voorafgegaan van een bijvoeglijk naamwoord; voor het Hoogduitsch: De meervoudsvorm der zelfstandige naamwoorden, en Eenige opmerkingen naar aanleiding van de ingekomen vertalingen.

Gelijk boven gezegd is ligt eene beoordeeling van het hier geleverde niet op onzen weg, en wij willen op gezag der Redactie gaarne aannemen dat »De drie talen» aan eene algemeen gevoelde behoefte voldoet; maar wij voor ons geven boven zulk fragmentarisch onderricht verreweg de voorkeur aan mondeling onderwijs en het geregeld gebruik van goede leer- en leesboeken, waarin dan toch hetzelfde te vinden is wat althans in deze Eerste Aflevering voorkomt.

Wanneer de Redactie werkelijk haar doel, het bevorderen van degelijke taalstudie, bereikt, zullen velen het betreuren, dat zij ook niet het Nederlandsch in haar programma heeft opgenomen; want het is een bedroevend feit, dat vele beschaafde »particulieren» en anderen aan zuiverder kennis van hunne moedertaal nog dringende maar, zoo het schijnt, niet »algemeen gevoelde» behoefte hebben.

D. H.

OVERZICHT VAN BUITENLANDSCHE TIJDSCHRIFTEN.

I. Legerorganisatie en Schutterij.

De kleine mobilisatie. Het voorstel van den Generaal LEWAL, met het oog op den oorlog in China, verdient geen aanbeveling. Men moet boven de gewone formatiën, een aantal tactische eenheden van alle wapens in het leven roepen, die altijd gereed zijn voor de een of andere expeditie. (Sp. M., 15 Févr.)

De jonker-compagnieën en de militaire scholen 1682-1793. (Vervolg.) (Sc. M., Janv.)

Uit de geschiedenis van den Russischen generalen staf. (Slot.) (Jahrb. A. u. M., Febr.)

Het Fransche leger bij den aanvang van het jaar 1885. Mededeelingen uit het artikel van de *Avenir militaire* aangaande hetgeen op militair gebied in het afgelopen jaar geschied is. (Allg. M. Z., N°. 5-6.)

Eenige woorden ten gunste der subalterne officieren. Verdediging van het bevorderingsstelsel bij keuze voor de officieren, welke door verstand en karakter boven anderen uitmunten. (M. W. Ver., Band XXIX, Heft 3.)

II. Algemeene krijgskunst.

Het reglement van 29 Juli 1884 op de infanterie-exercitiën. (Vervolg en slot.) (Sp. M., 1 et 15 Févr.)

Vluchtige constructiën op militair gebied met behulp van draagbare en onderling verwisselbare bouwstoffen. Geschiedkundig overzicht van de verschillende verdeelbare en vervoerbare militaire bruggen en van hetgeen op dit gebied in den laatsten tijd door de particuliere industrie is verricht. (Wordt vervolgd.) (Sp. M., 1 et 15 Févr.)

De electriche ballon van Meudon. De Heer DE FONVIELLE vult zijn reeds vroeger in den *Spect. mil.* gemaakte opmerkingen omtrent het vraagstuk der stuurbare ballons aan, en tracht enkele dwaalbegrippen hieromtrent te weerleggen. (Sp. M., 1 Févr.)

De onderofficier en het lagere kader. (Vervolg.) Vele betrekkingen van bijzonderen aard kunnen geen aanleiding tot ernstige bezwaren geven, zolang slechts de personen tijdelijk daarmee belast worden. Ditzelfde kan niet getuigd worden van sommige vaste werkkringen o. a., die van wagenmeester, die doorgaans oók met den facteursdienst is belast. (Sc. M., Janv.)

Tableau van werkzaamheden voor de gedurende 13 dagen opgeroepen reservisten der veldartillerie. In de overtuiging dat de korte tijd van 13 dagen voldoende is, om al het wetenswaardige te recapitulieren, wordt een tableau van werkzaamheden gegeven, zooals dit proefondervindelijk met vrucht kan worden gevolgd. (Oest. M. Z., Oct. u. Nov.)

De eerste opleiding der soldaten. Aan de eerste opleiding kleven onderscheiden gebreken. Men streeft er niet na het noodzakelijkste en belangrijkste het eerst te doen; men gebruikt niet op voldoende wijze den beschikbaren tijd

en benut evenmin de door den man medegebrachte kennis en geschiktheid. Er wordt gedruild, doch niet opgeleid. (Oest. M. Z., Oct. u. Nov.)

Is het militair bevel een reden tot straffeloosheid? Wanneer een bevel iets strafbaars inhoudt, dan is de meerdere verantwoordelijk; de ondergeschikte alleen dan, wanneer hij het volgens de wet strafbare erkent. Steeds zullen voor den mindere, die op bevel handelt, verschoonende omstandigheden aanwezig zijn. (Oest. M. Z., Oct. u. Nov.)

Het vrije veld en de vestingen. Beschouwingen over het verband van sterkten met de bewegingen van het leger in het vrije veld, waarbij de Schrijver in 't licht stelt, dat, mag voor samentrekking en verpleging, door de thans bestaande spoorweg- en telegraafnetten, het leger onafhankelijker zijn geworden van vaste versterkte punten, zulks niet wegneemt dat versterkingen voor afsluiting van gevechtsweg- en telegraaflijnen hooge waarde blijven houden. (Archiv, Band XCII, Heft 1)

De inzichten van NAPOLEON I over het gebruik van vestingen in den oorlog. (Vervolg.) (Mitth. A. u. G. Heft 1.)

Over vervoerbare spoorbanen, stelsel-*Decauville*. De inrichting van dit materieel; de kosten en de voornaamste toepassingen hiervan op industrieel en militair gebied. (Mitth. A. u. G., Heft 1.)

Hoeveel treffers krijgen wij in het gevecht? Van een 5-tal gevechten in den veldtocht van 1866 in Beieren worden de geleden verliezen vergeleken met de verbruikte munitie en daaruit afgeleid, dat de verhouding zeer uiteenloopt. De oorzaken hiervan worden nagegaan. Men komt tot het besluit, dat, naarmate het gevecht heviger is, het verband in den troep meer verloren gaat, de afzonderlijke man langer in de gevaarlijke zone blijft en hij meer schoten afgeeft, des te meer de leiding van het vuur aan de handen der aanvoerders ontsnapt en het kalm afgeven van het vuur vermindert, waardoor dus de uitwerking afneemt. Gesloten afdeelingen leiden in vergelijking van tirailleurliniën nog grootere verliezen dan de verhouding op het oefeningsterrein aangeeft. (Jahrb. A. u. M., Febr.)

Over het vestingkrijgsspel. Beschouwing over de wenschelijkheid om zich daarbij zooveel mogelijk van bepaalde vormen los te maken en de oefening vooral dienstig te maken tot tactische vorming van de deelnemers. (Jahrb. A. u. M., Febr.)

De manoeuvres in 1884 in Grauwbunderland en de beoordeeling daarvan in Duitschland. Wederlegging van het afkeurend oordeel over het Zwitsersche militiestelsel, voorkomende in het artikel »de Zwitsersche militie bij de divisie-oefeningen in Grauwbunderland», in N°. 80 der *Allg. M. Z.* (Allg. M. Z. 1884, N°. 102.)

Over oorlogvoering. (Vervolg en slot.) Voortzetting van het onder dezen titel verschenen werk van v. SCHERFF. (Allg. M. Z. 1884, N°. 102—103.)

De oorlogvoering der toekomst. Naar aanleiding van de groote veranderingen, die sedert den oorlog van 1870-71 op militair gebied worden waargenomen — vestingbouw, vermeerdering en verbeterde oefening der vesting-artillerie, de grootere betekenis die weder aan de cavalerie wordt toegekend, het gebruik van spoorwegen in den oorlog — worden eenige beschouwingen geleverd over de oorlogen der toekomst en in de eerste plaats de betekenis van de tegenwoordige groote legers, gegrond op algemeenen weerplicht, geschetst. (Allg. M. Z., N°. 7.)

De vluchtige versterkingen in dienst van den aanvaller. Uittreksel uit een in de *Neue militärische Blätter* verschenen artikel, getiteld: het moderne pantser der infanterie en zijn gebruik in het offensief. (M. W. Ver. Band XXIX, Heft 3.)

Over stuurbare luchtballons. De proefnemingen van GIFFARD, VAN DUPUY DE LÔME, van de Gebroeders TISSANDIER en van de Kapiteins RENARD en KREBS en de inrichting hunner luchtballons. (M. W. Ver., Band XXIX, Heft 3.)

III. Generale staf. Terreinleer. Opnemen van terrein. Topographie.

Militaire telegraphie met signalen. Vorming van het alfabet. Verschillende soorten van signalen. (*Wordt vervolgd.*) (Sc. M., Janv.)

IV. Techniek der artillerie en ballistiek.

Studie betrekkelijk het doorboren van pantserplaten. Afleiding van hierop betrekkelijke formules door den Luit.-Kol. MARTIN DE BRETTE. (*Wordt vervolgd.*) (Sp. M., 15 Févr.)

Verhandeling voor de officieren der infanterie over het schieten. Voorbereidende oefeningen. Het richten. (*Wordt vervolgd.*) (Sc. M., Janv.)

Het zelfwerkend schrootkanon van Maxim. De tot dusverre in gebruik zijnde schrootkanonnen, houden geen rekening met de mogelijkheid, dat de patronen door opbewaring of door klontering van het buskruit langzamer verbranden, en het mechanismus dus gaat werken vóór de kogel den loop verlaten heeft. Bij het stelsel-*Maxim*, wordt de terugloop aangewend om het mechanismus in werking te brengen. De wijze waarop dit geschiedt wordt uitvoerig beschreven. (Rev. d'A., Févr.)

De Engelsche artillerie in 1884. Geschiedkundig overzicht van de verschillende fasen, die gevoerd hebben tot de aanneming van stalen kanonnen met de kulassluiting stelsel-*Bange*. Beschrijving van het nieuw ingevoerde en nog in uitvoering zijnde geschut. (Rev. d'A., Févr.)

Bepaling van het aantal treffers op schepen bij het zee krijgs spel. Met behulp van dobbelsteenen wordt de spreiding vastgesteld. (Archiv., Band 92, Heft 1.)

De nieuwere uitvindingen op het gebied der wapentechniek ter verhooging van de snelheid van het vuur bij handwapenen. (*Met een plaat.*) Beschrijving van de voornaamste stelsels van repeteer-wapenen. In de eerste plaats worden de wapenen met vast magazijn behandeld. (*Wordt vervolgd.*) (Mitth. A. u. G. Heft 1.)

Over ontplofbare stoffen. Vertaling eener door ABEL gehouden voordracht in het genootschap der scheikundige industrie te Londen, waarin een geschiedkundig overzicht geleverd wordt van het buskruit en van de verschillende springmiddelen. (Schw. A. u. G., N° 1.)

Schietproeven der gietstaalfabriek van KRUPP. Overzicht van de voornaamste proeven, welke in de laatste jaren door genoemde firma genomen zijn. In de eerste plaats worden behandeld, de beproeving van een bergkanon van 6 cM. en het inschieten van 94 veldkanonnen van 8,4 cM. in 1880—1883 en van 35 dergelijke vuurmonden in 1884. (*Wordt vervolgd.*) (Schw. A. u. G., N° 1.)

V. Militaire administratie en intendance.

Carne pura, een verplegingsmiddel. Sedert eenige jaren wordt onder den naam van Dr. HOFFMANN's Patent Vleeschpoeder of Carne pura een vleesch-conserf in den handel gebracht en als het beste, billijkste en goedkoopste voedingsmiddel aangeprezen. Proeven in Oostenrijk genomen, leverden echter tegen-gestelde uitkomsten. Ofschoon op wetenschappelijke gronden niets tegen de voedingswaarde kan worden aangevoerd, is de practische bruikbaarheid gering van elke conserf, die zoowel de smaak als de reuk onaangenaam aandoet. (Oest. M. Z., Oct. u. Nov.)

VI. Geneeskundige en veterinaire dienst.

De wederoprichting eener academie voor militaire artsen. Voor de behoorlijke aanvulling van het militair-geneeskundige personeel belooft de

wederoprichting eener afzonderlijke academie voor de opleiding van militaire artsen de beste uitkomsten. Gelijkzeitig dient dan echter de positie der militaire geneeskundigen verbeterd te worden. (M. W. Ver., Band XXX, Heft 1.)

Mededeelingen omtrent de algemeene Duitsche hygiënische tentoonstelling te Berlijn in 1883. Na eenige inleidende beschouwingen omtrent de strekking en de inrichtingen van tentoonstellingen in het algemeen, geeft de Schrijver, naar aanleiding van de door hem bij een bezoek der tentoonstelling te Berlijn in 1883 ontvangen indrukken, eenige mededeelingen over militaire ziekeninrichtingen, ziekenwagens, enz., over sommige kazernes en andere militaire gebouwen te Berlijn, over de transportmiddelen voor gewonden in den bergoorlog, over een veld-operatietafel, over de tenten van DÖCKER en over het schoeisel. Het stelsel BECKER tot het koken van spijzen in stoom en water. Conserven en voedingsmiddelen. (Wordt vervolgd.) (M. W. Ver., Band XXIX, Heft 3 en XXX, Heft 1.)

VII. Militaire wetgeving. Algemeene wetten en voorschriften.

De eeregerichten. Bespreking van het nieuwe Oostenrijksche voorschrift van 27 November 1884 omtrent de eeregerichten van het standpunt der rechtswetenschap. (M. W. Ver., Band XXX, Heft 1.)

IX. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der infanterie.

De bewapening der Fransche infanterie. Beschrijving van het Fransche infanterie geweer, stelsel-Gras. Het Fransche geweer munt uit door lichtheid en netheid; practisch is het dat alle metaaldeelen, met uitzondering van den ontladstok gebruineerd zijn; de trekken zijn, in tegenstelling van die der andere geweren, links. Het Gras-geweer mag als een deugdelijk oorlogswapen worden beschouwd; de groote wrijving maakt echter dat het gebruik der afsluiting van den soldaat veel kracht vordert, terwijl het aftrekken uit de vrije hand bepaald moeilijk is. Ook in Frankrijk worden proeven genomen met repeteer-geweren, de uitkomsten daarvan zijn echter tot nu toe niet bekend geworden. (Oest. M. Z., Oct. u. Nov.)

Het Engelsche reglement voor de bereden infanterie. De soldaten der bereden infanterie worden in den infanterie-dienst en het schijfschieten geoefend; zij ontvangen rijkunstig onderricht ten einde zich te paard te kunnen bewegen en vooral vlug op- en af te kunnen stijgen. Zij strijden steeds te voet, verrassende cavalerie-aanvallen zijn daarom, zoolang zij te paard zijn, zeer gevaarlijk. (Oest. M. Z., Oct. u. Nov.)

Verhandeling voor de officieren der infanterie over het schieten. Zie onder IV.

Het samengestelde (compound) projectiel van LORENZ. Mededeeling van den uitslag van proeven met looden geweerkogels voorzien van een omhulling van koper of staal. Die met staalomhulling hebben in alle opzichten uitmuntend voldaan en verdienen aanbeveling, zoowel wegens de minder gevaarlijke wonden die zij te weeg brengen, als wegens de grootere indringing en het voorkomen van het afzetten van lood in de trekken. (Allg. M. Z., N°. 5—6.)

Het reglement voor de Koninklijk Pruisische infanterie van 11 Juni 1750. Beknopt overzicht van den inhoud van dit reglement, dat altijd belangrijk blijft, omdat het een trouw beeld geeft van de infanterie en hare tactiek uit het midden der voorgaande eeuw. (M. W. Ver., Band XXIX, Heft 3.)

De voorbereiding van het bataljon voor het gevecht. Zoowel wat den beschikbaar gestelden tijd, als wat den inhoud der voorschriften betreft,

treedt de oefening van het bataljon in de techniek voor het gevecht in vergelijking van die der compagnie te veel op den achtergrond. Verandering is in deze richting dringend noodig. (M. W. Ver., Band XXX, Heft 1.)

XI. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der artillerie.

Twee oefeningsritten van onze artillerie. Zij hadden ten doel na te gaan, in hoeverre een rit van 100 KM. op één dag kon worden volbracht, zonder personeel en paarden te veel in te spannen. De bijzonderheden van een dezer ritten worden medegedeeld. (Schw. A. u. G., N°. 1.)

Over het gebruik der veldartillerie. Eenige wenken worden gegeven, om, bij manoeuvres, het gebruik der artillerie meer in overeenstemming te brengen met de werkelijkheid. (Allg. M. Z., N°. 1.)

Aphorismen over het gebruik der artillerie te velde. Rendez-vous-formatiën; manoeuvreer-formatiën; gangen; gebruik van verschillende projectielsoorten; ontwikkeling; openen van het vuur; dekkingen. (*Wordt vervolgd.*) (Allg. M. Z., N°. 7.)

Gedragsregels voor de artillerie bij den aanval. Beschouwingen over de omtrent dit onderwerp in de officieele instructie van den Russischen Generaal-majoor GRIGORIEW voorkomende voorschriften. Het oordeel valt in het algemeen niet gunstig uit. (M. W. Ver., Band XXX, Heft 1.)

XII. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der genie.

De vestingwerken van België. (*Slot.*) (Jahrb. A. u. M., Febr.)

Onze kazernen. Aankondiging van het onder dezen titel verschenen werk van v. FORST, waarin de daaraan te stellen eischen worden besproken. (Allg. M. Z., N°. 3—4.)

XIV. Krijgsgeschiedenis.

De militaire gedenkschriften van den Generaal HULOT. (*Vervolg.*) (Sp. M., 1 Févr.)

Episode uit den slag van Spicheren. Weerlegging van een daarop betrekkelijk artikel van den Commandant BOURLOIS in het »Bulletin de la Réunion des officiers, N°. 46, van 15 Nov. 1884". (Sp. M., 1 Févr.)

De geschiedkundige studiën in Frankrijk, naar aanleiding van de laatstelijk verschenen werken. Na er op gewezen te hebben, dat de verschijnselen van desorganisatie in de maatschappij voor een groot gedeelte te wijten zijn aan den slechten invloed van de tegenwoordige letterkunde en van een bepaald gedeelte der pers, wordt de aandacht gevestigd op enkele onlangs verschenen werken, die door hun uitmuntende strekking, een tegengestelden invloed kunnen uitoefenen. In de eerste plaats worden als zoodanig aangekondigd: »Histoire d'HENRI IV, roi de France et de Navarre, par ED. DE LA BARRE DUPARCQ" en JEAN DE VIVONNE, sa vie et ses ambassades, par le Vicomte GUY DE BREMOND d'ARS. (*Wordt vervolgd.*) (Sp. M., 15 Févr.)

De cavalerie der verbonden legers gedurende den veldtocht van 1813. (*Vervolg.*) (Sc. M., Janv.)

De geschriften van den Graaf DE SAINT-GERMAIN. Zij werden na zijn dood, in 1779 uitgegeven. Een nalezing hiervan wordt gehouden, met ruime aanhalingen van het oorspronkelijk werk. (*Wordt vervolgd.*) (Sc. M., Janv.)

Uit de Oostenrijksche krijgsgeschiedenis. Beschrijving van de belegering en inname van de citadel van Fortona door de Oostenrijkers in 1799. (Oest. M. Z., Oct. u. Nov.)

TODLEBEN en Sebastopol. Beknopte levensbeschrijving van den Generaal

TODLEBEN, met uitvoerige beschouwingen over zijn handelingen bij het beleg van Sebastopol. (*Wordt vervolgd.*) (Archiv, Band XCII, Heft 1.)

De Generaal TODLEBEN, zijn leven en zijn werken. Bespreking van het door den Generaal BRIALMONT geschreven levensbericht van den Gen. TODLEBEN. (Mitth. A. u. G., Heft 1.)

Het Hessische vrijkorps in 1809. (*Wordt vervolgd.*) (Jahrb. A. u. M., Febr.)

Terugblik op staat en leger, in Beieren. De veldtocht van 1800. (*Wordt vervolgd.*) (Jahrb. A. u. M., Febr.)

XV. Wiskunde. Natuurkunde. Technologie.

Over den weerstand van vaste lichamen. Het walsen, ponsen, de arbeid van werktuigen enz. (Rev. d'A., Févr.)

Regelaar voor het electrische licht. Beschrijving van den toestel, die in de geweerfabriek van Tulle is gemaakt. (Rev. d'A., Févr.)

Nieuwe toestellen voor de militaire telephonie. Beschrijving van verschillende spreek- en luister-telephonen, wekkers, schellen alsmede van een seintoestel bij het schieten. Op het gereed zijn van een volledig telephoon-net in de versterkingen wordt aangedrongen. (Rev. d'A., Févr.)

XVII. Staatskunde. Staatsrecht.

Arbeid en werkzaamheid van het K. K. aardrijkskundig instituut te Weenen in het jaar 1883. Beknopte mededeeling van de gewichtigste werkzaamheden, die in den loop van het jaar 1883 in de onderscheiden groepen en afdelingen van het K. K. militair-aardrijkskundig instituut, in het bijzonder echter in de technische groep, zijn uitgevoerd. (Oest. M. Z., Oct. u. Nov.)

West-Afrika en de Congo-conferentie. Kort overzicht van de bezittingen der Europeesche mogendheden aan de westkust van Afrika. Het doel der Congo-conferentie en de belangen der verschillende op die conferentie vertegenwoordigde Staten. (M. W. Ver., Band XXX, Heft 1.)

XVIII. Onderwerpen van gemengden aard.

Veertiendaagsche kroniek. De zoogenaamde nederlaag bij Kelung heeft niets te beteekenen gehad; het was slechts een te ver doorgezette offensieve verkenning. Het vermeederen der moeilijkheden in China is uitsluitend te wijten aan de oppositie in de Kamer, die de Regeering in hare handelingen bemoeilijkt heeft. Omdat men vroeger geen 10.000 man heeft willen zenden, zijn er thans reeds 25.000 noodig geworden. Wil men niet met nog grootere moeilijkheden te kampen krijgen, dan moet thans zeer krachtdadig worden gehandeld; desnoods moet men den vrede zoeken in het hart van het Chineesche rijk. — De Minister van Oorlog heeft een langdurig onderhoud gehad met de parlementaire commissie voor de legerwetten. Indien de denkbelden van den Minister daarin hebben gezegevierd, zal de tweede lezing van het hangende wetsontwerp niet plaats hebben. — De Minister van Oorlog heeft zijn ontwerp voor de zoogenaamde kleine mobilisatie ingediend. Men vreesst dat daarmede aan het Kabinet een echec wordt voorbereid. — De opheffing van de comptabiliteit voor den dienst der reserve is door de Kamer in beginsel aangenomen. Men keurt dit goed, doch zou daaraan eenige voorwaarden wenschen te verbinden. (Sp. M., 1 Févr.)

Veertiendaagsche kroniek. Men acht het gewenscht, dat de tweede lezing van het wetsontwerp op de recruteering niet meer door de tegenwoordige Kamer geschiedt, aangezien het strijdig is met de inzichten van den Minister van Oorlog en waarschijnlijk door de Senaat zou worden verworpen. — Elk oogenblik kan de tijding van het nemen van Lang-Son te gemoet gezien worden.

Hiermede zal echter het doel nog niet bereikt zijn; een expeditie naar Peking zal noodzakelijk zijn. — De val van Khartoem is een overwinning van het Islamismus op Europa; men kan echter verzekerd zijn, dat Engeland krachtig zal optreden om een inval van den Mahdi in Egypte te beletten. (Sp. M., 15 Févr.)

Verscheidenheden. Duitschland: Oprichting van een staf voor de cavalerie-divisie op de Russische grenzen en vermeerdering van de bespanningen van 16 op 6 stukken gebrachte batterijen. — Wijzigingen van de veldartillerie in 1884. — Engeland: Gekoppelde torpedo-granaten van den Admiraal COCHRANE. Nieuwe torpedo's. — Rusland: Oordeel van den Generaal TODLEBEN over de verdediging van sterkten. — Zwitserland: De strijdvrraag der draagbare vuurwapenen; de geweren stelsel-*Rubin* en stelsel-*Hebler*. (Rev. d'A., Févr.)

Veld- of rijdende artillerie? Alleen voor de bij de cavalerie ingedeelde artillerie, de rijdende batterijen behouden. (Archiv., Band 92, Heft 1.)

Verscheidenheden. Buitengewone credietaanvraag voor de landsverdediging in Italië. — Kruisdraden van caoutchouc voor astronomische en geodesische instrumenten. — Een nieuw compas. — Inrichting van de ijzerwerken te Kolpino in Rusland voor het vervaardigen van samengestelde (compound) platen. (Mitth. A. u. G., Heft 1.)

Gezondheidsstatistiek betrekkelijk het Oostenrijksche leger over November. (Mitth. A. u. G., Heft 1.)

Verscheidenheid. Levensbericht betrekkelijk den Generaal FLEURY. (Allg. M. Z., N°. 102.)

Verscheidenheid. Levensbericht betrekkelijk den Generaal-Stafarts Dr. GRIMM. (Allg. M. Z. 1884, N°. 103.)

Bij de intrede van het jaar 1885. Een opwekkend woord aan het leger. (Allg. M. Z., N°. 1.)

Over het scherp maken der blanke wapenen. In Rusland is voorgeschreven geworden, dat de blanke wapenen reeds in vreedstijd gescherpt zullen worden. (Allg. M. Z., N°. 2.)

Verscheidenheden. Een schilderij in het tuighuis te Berlijn, voorstellende de inspectie der eerste vrijwillige jagers van 1813, met eigenhandige verklaring van Keizer WILHELM. — De rustkamer van Koning FREDERIK WILHELM I van Pruisen. (Allg. M. Z., N°. 2.)

Verscheidenheid. De opmarsch der Engelsche troepen naar Khartoem. (Allg. M. Z., N°. 1.)

Het 25-jarig herinneringsfeest van de oprichting van het 2de groothertogelijk Hessisch dragonderregiment N°. 24. (Allg. M. Z., N°. 2—3.)

Verscheidenheid. De nieuwe Minister van Oorlog in Frankrijk. (Allg. M. Z., N°. 3.)

Prins AUGUST VAN WURTEMBERG. Levensbericht. (Allg. M. Z., N°. 4.)

De ranglijst van het Pruisische leger van 1885. (Allg. M. Z., N°. 4.)

Verscheidenheid. Mededeelingen van den Generaal LEWAL in de Kamer van Afgevaardigden over de Tonkin-expeditie en de mobilisatie van het leger. (Allg. M. Z., N°. 5.)

Verscheidenheden. De Saalburg in den Taunus. — Duitse troepen in Franschen dienst. (Allg. M. Z., N°. 6.)

Verscheidenheid. Levensbericht van den Generaal v. TRESKOW. (Allg. M. Z., N°. 7.)

Generaal graaf TODLEBEN. Schets van diens leven en werken. (M. W. Ver., Band XXIX, Heft 3.)

